

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Ministerstwo Sprawiedliwości, www.gov.pl/web/sprawiedliwosc [Translation already published on the official website of the Polish Ministry of Justice] Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Ministry of Justice for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC

© Ministerstwo Sprawiedliwości, www.gov.pl/web/sprawiedliwosc [Tłumaczenie zostało już opublikowane na oficjalnej stronie Ministerstwa Sprawiedliwości] Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Ministerstwo Sprawiedliwości wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC

SEKCJA PIĄTA

SPRAWA ALIYEVA I INNI przeciwko AZERBEJDŻANOWI

(Skarga nr 66249/16 i 6 innych – zob. załączony wykaz)

WYROK

Art. 1 ust. 1 • Prawo do poszanowania mienia • Niezastosowanie się przez Sąd Najwyższy do własnej, jednolitej linii orzeczniczej, skutkujące brakiem możliwości uzyskania przez skarżących dodatkowego odszkodowania ustawowego za wywłaszczone mienie

STRASBURG

21 września 2021 r.

OSTATECZNY

21/12/2021

Wyrok ten stał się ostateczny na mocy art. 44 § 2 Konwencji. Wyrok może podlegać korekcie wydawniczej.

W sprawie Aliyeva i inni przeciwko Azerbejdżanowi,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (sekcja czwarta), zasiadając jako Izba w składzie:

Síofra O'Leary, *Przewodnicząca*,
Mārtiņš Mits,
Stéphanie Mourou-Vikström,
Lətif Hüseynov,
Jovan Ilievski,
Lado Chanturia,
Arnfinn Bårdsen, *Sędziowie*,

oraz Victor Soloveytchik, *Kanclerz Sekcji*,

Mając na uwadze:

siedem skarg przeciwko Republice Azerbejdżanu wniesionych do Trybunału, w różnych terminach, na podstawie art. 34 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (zwaney dalej „Konwencją”) przez siedmiu obywateli Azerbejdżanu (patrz Załącznik);

decyzję o zakomunikowaniu Rządowi Azerbejdżanu (zwanego dalej „Rządem”) o skargach na podstawie art. 14 Konwencji i art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji;

uwagi przedstawione przez strony;

po rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym w dniu 31 sierpnia 2021 r.,

wyduje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

WPROWADZENIE

1. Skargi dotyczą sformułowanego przez skarżących zarzutu w przedmiocie niewypłacenia im dodatkowego odszkodowania ustawowego za wywłaszczone nieruchomości i poruszają kwestie związane z art. 14 Konwencji oraz art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji.

STAN FAKTYCZNY

2. Dane skarżących wymieniono w załączniku. Wszyscy byli reprezentowani przez p. S. Bagirova, adwokata z Azerbejdżanu.

3. Rząd był reprezentowany przez pełnomocnika, p. Ç. Əsgərova.

4. Przedstawiony przez strony stan faktyczny sprawy można podsumować w następujący sposób:

5. Skarżący byli właścicielami mieszkań położonych przy ulicy Agila Guliyeva, ulicy Elchina i Vusala Hajibabayevlerów oraz ulicy Fathiego Khoshginabiego w dzielnicy Sabail w Baku.

I. NAKAZY WYDANE W ODNIESIENIU DO OBSZARU, NA KTÓRYM ZNAJDOWAŁY SIĘ MIESZKANIA SKARŻĄCYCH

6. 22 lutego 2011 r. przewodniczący Zarządu Miasta Baku („BCEA”) wydał nakaz nr 92 w sprawie „opróżnienia terenu wokół kilku ulic i budynków przy ulicy Agila Guliyeva 5 w dzielnicy Sabail oraz rozbiórki budynków mieszkalnych i niemieszkalnych na tych terenach”. Strony nie przekazały Trybunałowi odpisu tego nakazu. Z akt sprawy wynika, że zgodnie z nakazem, Z.I., zastępca kierownika administracji BCEA, został upoważniony do podpisania umów sprzedaży z właścicielami mieszkań przeznaczonych do rozbiórki oraz że właściciele mieli otrzymać 1500 manatów azerbejdżańskich (AZN) za metr kwadratowy.

7. 31 maja 2011 r. kierownik BCEA wydał nakaz nr 243 „w sprawie przeniesienia lokali mieszkalnych i niemieszkalnych w dzielnicy Sabail, przy ulicy Agila Guliyeva 7 i 9, ulicy Fathiego Khoshginabiego 2, ulicy Aydina Nasirova 9, ulicy Elchina i Vusala Hajibabayevlerów 3 i 10/12, w związku z rozbudową trasy” (zwane dalej „nakazem BCEA z 31 maja 2011 r.”). W nakazie stwierdzono, że przeniesienie nieruchomości mieszkalnych i niemieszkalnych było niezbędne do rozbudowy trasy łączącej centralną część stolicy z miejscowością Bayil w ciągu historycznego Jedwabnego Szlaku, budowy nowej infrastruktury drogowej i montażu nowoczesnych urządzeń komunikacji inżynierskiej. Gwarantować miała to wypłata odszkodowania w wysokości 1500 AZN/m² na podstawie potwierdzonych notarialnie umów sprzedaży, zgodnie z ustaleniami z Ministerstwem Finansów i Państwową Komisją Majątkową. Z.I., Zastępca kierownika administracji BCEA, został upoważniony do podpisania umów sprzedaży z właścicielami nieruchomości.

II. SPRZEDAŻ MIESZKAŃ SKARŻĄCYCH

8. W różnych dniach przypadających w okresie od 21 lipca 2011 roku do 11 lutego 2012 roku skarżący zawarli umowy sprzedaży z Z.I. na podstawie nakazów z 22 lutego 2011 roku (skarżąca w przypadku skargi nr 77691/16) i 31 maja 2011 roku (skarżący w przypadku pozostałych skarg).

9. Zgodnie z zapisami umów, skarżący sprzedali swoje mieszkania za różne kwoty, obliczone na podstawie stawki 1500 AZN/m².

10. Skarżący zobowiązali się do przeniesienia na rzecz BCEA przysługującego im prawa własności mieszkań i przekazania BCEA wszystkich istotnych dokumentów w momencie zatwierdzania umów przez notariusza.

III. POSTĘPOWANIE SĄDOWE

A. Roszczenia skarżących i stanowisko pozwanych

11. Wydaje się, że przed wszczęciem opisanego poniżej postępowania sądowego, w różnych dniach 2015 r. skarżący wystosowali do BCEA pisma, w których podnosili, że ich mieszkania zostały wywłaszczone na potrzeby państwa i wnosili o wypłatę przewidzianego prawem „odszkodowania uzupełniającego”, składającego się z następujących elementów: (a) odszkodowania w wysokości 20% ceny rynkowej ich nieruchomości, wypłacanego jako dodatek do ceny sprzedaży (zwanego dalej „20-procentowym odszkodowaniem uzupełniającym”), zgodnie z art. 2.3 Dekretu prezydenckiego nr 689 z dnia 26 grudnia 2007 r. (zwanego dalej „Dekretem prezydenckim z 2007 r.”, zob. par. 70 poniżej), oraz (b) dodatkowego odszkodowania uzupełniającego „z tytułu nadzwyczajnych okoliczności” wynoszącego 10% wartości wypłaconego im „całkowitego odszkodowania” (zwanego dalej „odszkodowaniem z tytułu nadzwyczajnych okoliczności”), zgodnie z art. 66 Ustawy o wywłaszczeniu gruntów na potrzeby państwa (zwaną dalej „Ustawą o wywłaszczeniu”, patrz par. 69 poniżej).

12. W odpowiedziach udzielonych skarżącym w dniach 18 marca 2015 r. i 11 sierpnia 2015 r. BCEA odmówił wypłaty jakiegokolwiek odszkodowania uzupełniającego.

13. W różnych dniach 2015 r. wszyscy skarżący wszczęli odrębne postępowania przed Administracyjnym Sądem Gospodarczym nr 1 w Baku przeciwko BCEA oraz Ministerstwu Finansów (jako przypożwanemu). Powołując się na art. 157.9, 246 i 247 Kodeksu cywilnego, skarżący dowodzili przed sądem pierwszej instancji, że ich mieszkania zostały wywłaszczone na potrzeby państwa podnosząc, że tym samym przysługuje im prawo do 20-procentowego odszkodowania uzupełniającego oraz odszkodowania z tytułu nadzwyczajnych okoliczności. Jak się wydaje, w trakcie postępowania toczącego się przed sądem pierwszej instancji, na poparcie tych ostatnich twierdzeń skarżący w przypadku skarg nr 66249/16, 66271/16, 75978/16 i 77691/16 przedłożyli zaświadczenie (*arayış*) wydane przez samorządowy organ właściwy do spraw zasobów mieszkaniowych, które potwierdza okoliczność zamieszkiwania przez nich w przedmiotowych lokalach mieszkalnych przez okres co najmniej dziesięciu lat. Wydaje się również, że skarżące w przypadku skarg nr 1038/17 i 52821/17 przedstawiły podobne dokumenty na późniejszym etapie postępowania (po wydaniu wyroków sądu pierwszej instancji i w trakcie postępowania przed sądem apelacyjnym), wskazując, że zamieszkiwały w przedmiotowych mieszkaniach przez okres ponad dziesięciu i ośmiu lat.

14. BCEA zakwestionował roszczenia skarżących w przypadku skarg nr 66249/16, 77691/16 i 1038/17, podnosząc, że przesiedlenie skarżących zostało przeprowadzone na podstawie wydanego przez siebie nakazu,

zgodnie z poleceniem Prezydenta i programem rozwoju przyjętym w celu realizacji ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Baku. BCEA stwierdził również, że wysokość odszkodowania, które ma być wypłacone właścicielom nieruchomości mieszkalnych i niemieszkalnych na obszarze objętym rozbiórką, została ustalona na kwotę 1500 AZN/m² i podkreślił, że kwoty odpowiadające 20-procentowemu odszkodowaniu uzupełniającemu oraz odszkodowaniu z tytułu nadzwyczajnych okoliczności zostały już uwzględnione w tej kwocie całkowitej.

15. Ministerstwo Finansów wniosło sprzeciw we wszystkich sprawach z wyjątkiem sprawy skarżącej w przypadku skargi nr 66271/16, zwracając się do sądu o nieuwzględnienie roszczeń skarżących. Ministerstwo argumentowało przede wszystkim, że odszkodowanie uzupełniające przysługiwałoby skarżącym w sytuacji, w której ich nieruchomości zostałyby wyłączone na potrzeby państwa, co nie miało miejsca. Podnosiło ponadto, że zgodnie z prawem krajowym do wyłączenia nieruchomości prywatnej na potrzeby państwa wymagana jest decyzja Rady Ministrów, a w ich przypadkach taka decyzja nie została podjęta.

16. Ministerstwo Finansów argumentowało także, że zbycie nieruchomości skarżących należy uznać za prywatną transakcję cywilnoprawną, ponieważ zostało przeprowadzone na podstawie umów sprzedaży zgodnie z odpowiednimi przepisami Kodeksu cywilnego, a cena nieruchomości została ustalona na podstawie „podaży i popytu”. Jak wskazało Ministerstwo, BCEA działał w tych transakcjach w imieniu państwa jako podmiot prywatny, a na poparcie tego twierdzenia powołało się na art. 43.3 Kodeksu cywilnego. Podniosło również, że skarżący wyrazili umowną zgodę na sprzedaż nieruchomości za oferowaną cenę oraz że późniejsze żądanie odszkodowania uzupełniającego jest sprzeczne z przepisami prawa cywilnego dotyczącymi umów.

B. Zapadłe w pierwszej instancji wyroki co do istoty sprawy

17. Administracyjny Sąd Gospodarczy nr 1 w Baku rozstrzygnął każdą z tych spraw odrębnym wyrokiem. Poniżej znajdują się podsumowania wydanych wyroków, pogrupowane według podobieństwa sentencji i uzasadnienia.

1. Skargi nr 66249/16 i 75978/16

18. W odrębnych wyrokach wydanych w dniu 13 lipca 2015 r. Administracyjny Sąd Gospodarczy nr 1 w Baku uwzględnił powództwa skarżących w całym zakresie dotyczącym roszczeń o odszkodowanie uzupełniające przysługujące zarówno na podstawie Dekretu prezydenckiego z 2007 r., jak i Ustawy o wyłączeniu. Stwierdził, że z okoliczności omawianych spraw wynika, że mieszkania skarżących zostały wyłączone

na potrzeby państwa i że skarżący zamieszkiwali w nich przez ponad dziesięć lat.

19. Sąd uznał twierdzenia BCEA i Ministerstwa Finansów za bezpodstawne i zauważył, że gdyby mieszkania nie zostały wywłaszczone na potrzeby państwa, tak jak podnosiły to wskazane organy, cena sprzedaży byłaby negocjowana przez samych skarżących, a nie ustalona w drodze porozumienia między BCEA, Ministerstwem Finansów i Państwowym Komisją Majątkową.

2. Skargi nr 77309/16, 77691/16 i 52821/17

20. W dniach 23 września 2015 r. (skarga nr 77309/16), 11 listopada 2015 r. (skarga nr 77691/16) i 29 czerwca 2015 r. (skarga nr 52821/17) sąd uwzględnił powództwa skarżących w zakresie roszczenia o 20-procentowe odszkodowanie uzupełniające na podstawie Dekretu prezydenckiego z 2007 r., przedstawiając uzasadnienie analogiczne do tego sformułowanego w sprawach dotyczących skarżących w przypadku skarg nr 66249/16 i 75978/16 (zob. par. 18-19 powyżej).

21. Sąd oddalił jednak ich powództwa w zakresie roszczeń o odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności przysługujące na podstawie Ustawy o wywłaszczeniu, stwierdzając że (i) roszczenie to jest bezpodstawne (skarga nr 77309/16); (ii) roszczenie nie zostało wniesione w terminie roku kalendarzowego od wydania nakazu BCEA z dnia 22 lutego 2011 r., zgodnie z wymogami art. 66 ust. 3 Ustawy o wywłaszczeniu (skarga nr 77691/16); oraz że (iii) skarżąca nie posiadała mieszkania przez okres wymagany do otrzymania takiego odszkodowania na podstawie art. 66 ust. 4 Ustawy o wywłaszczeniu (skarga nr 52821/17).

3. Skargi nr 66271/16 i 1038/17

22. W dniach 19 listopada 2015 r. (skarga nr 66271/16) i 11 czerwca 2015 r. (skarga nr 1038/17) sąd oddalił powództwa skarżących w całości. Sąd zauważył, że skarżące dobrowolnie zawarły umowy sprzedaży oraz że BCEA działał zgodnie z przepisami prawa cywilnego. Zauważył również, że Rada Ministrów nie podjęła decyzji o wywłaszczeniu mieszkań skarżących, a zatem że nie doszło ani do wywłaszczenia, ani zakupu na potrzeby państwa.

C. Odwołania

23. W sprawach skarżących w przypadku skarg nr 66249/16, 75978/16, 77309/16, 77691/16 i 52821/17 BCEA i Ministerstwo Finansów wniosły odwołanie, zasadniczo powtarzając twierdzenia przedstawione przed sądem pierwszej instancji (zob. par. 14-16 powyżej).

24. Skarżący w przypadku skarg nr 77309/16, 77691/16 i 52821/17 również wnieśli odwołania i zwrócili się do Sądu Apelacyjnego w Baku o

uwzględnienie ich powództw w zakresie roszczeń o odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności na podstawie Ustawy o wywłaszczeniu. Skarżące w przypadku skarg nr 66271/16 i 1038/17 wniosły odwołania, podnosząc, że z nakazu BCEA z 31 maja 2011 r. wynika fakt wywłaszczenia ich mieszkań na potrzeby państwa.

D. Wyroki sądu apelacyjnego

25. Sąd Apelacyjny w Baku rozstrzygnął każdą z tych spraw odrębnym wyrokiem. Poniżej znajdują się podsumowania tych wyroków, niektóre z nich dotyczą kilku wyroków łącznie.

1. Skarga nr 66249/16, 77309/16 i 77691/16

26. W dniach 5 lutego 2016 r. (skargi nr 66249/16 i 77309/16) i 21 stycznia 2016 r. (skarga nr 77691/16) Sąd Apelacyjny w Baku uchylił wyroki sądu pierwszej instancji w trzech przedmiotowych sprawach i oddalił powództwa skarżących w całości.

27. Sąd zauważył między innymi, że skarżący dobrowolnie zawarli umowy sprzedaży, których ważności nie zakwestionowali, a które nie zawierały postanowień dotyczących wypłaty odszkodowania uzupełniającego. Stwierdził ponadto, że w omawianych sprawach Rada Ministrów nie podjęła decyzji o wywłaszczeniu nieruchomości, a nieruchomości te nie zostały wywłaszczone na potrzeby państwa.

28. W sprawach dotyczących skarżących w przypadku skarg nr 66249/16 i 77309/16 sąd, powołując się na art. 66.1-66.3 Ustawy o wywłaszczeniu, orzekł również, że niezależnie od pozostałych okoliczności, upłynął termin na zgłoszenie roszczenia na podstawie tej ustawy, jako że od momentu, w którym skarżący wyprowadzili się z przedmiotowego obszaru po sprzedaży swoich mieszkań, minęły cztery lata.

2. Skarga nr 66271/16

29. Orzeczeniem z dnia 26 stycznia 2016 r. Sąd Apelacyjny w Baku utrzymał w mocy wyrok sądu pierwszej instancji oddalający powództwo skarżącej, powtarzając przytoczone tam uzasadnienie.

3. Skarga nr 75978/16

30. 27 października 2015 r. sąd odwoławczy uchylił w części wyrok sądu pierwszej instancji, stwierdzając, że skarżąca nie złożyła powództwa o odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności „w terminie roku kalendarzowego”, zgodnie z wymogami art. 66 ust. 3 Ustawy o wywłaszczeniu (bez podania daty, od której miał być liczony ten roczny okres). Odrzucił przy tym odwołania BCEA i Ministerstwa Finansów w pozostałym zakresie i utrzymał w mocy orzeczenie sądu pierwszej instancji

w części uznającej powództwo w zakresie dotyczącym roszczenia o 20-procentowe odszkodowanie uzupełniające.

4. Skarga nr 1038/17

31. 21 września 2015 r. sąd odwoławczy uchylił wyrok sądu niższej instancji i uwzględnił powództwo skarżącej w zakresie dotyczącym roszczenia o 20-procentowe odszkodowanie uzupełniające na podstawie Dekretu prezydenckiego z 2007 r., stwierdzając, że rozbiórka jej nieruchomości została przeprowadzona w celu budowy nowej trasy, co stanowi potrzebę państwa. Powołując się na art. 157.9 Kodeksu cywilnego, sąd stwierdził, że przedmiotowa nieruchomość została wywłaszczona na potrzeby państwa. Zauważył, że okoliczność, iż pod względem proceduralnym decyzja o wywłaszczeniu została podjęta przez BCEA (który, zgodnie z prawem krajowym, nie posiadał kompetencji do inicjowania wywłaszczenia), a nie przez Radę Ministrów (która posiadała taką kompetencję), nie wpływa na rzeczywistą istotę transakcji i cel nabycia nieruchomości skarżącej ani ich nie zmienia.

32. Sąd oddalił jednak powództwo skarżącej w części dotyczącej roszczenia o odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności na podstawie Ustawy o wywłaszczeniu, stwierdzając, że nie przedstawiła ona dowodów na zamieszkiwanie w przedmiotowym mieszkaniu przez okres ponad dziesięć lat oraz wystąpienie trudności związanych z przeprowadzką.

33. 21 września 2015 r. Sąd Najwyższy, do którego odwołało się Ministerstwo Finansów, uchylił powyższy wyrok, uznając za błędne rozumowanie w zakresie 20-procentowego odszkodowania uzupełniającego. Skierował sprawę do ponownego rozpoznania przez sąd odwoławczy.

34. 25 maja 2016 r. Sąd Apelacyjny w Baku, po ponownym rozpoznaniu sprawy, oddalił odwołanie skarżącej, uznając, że jej nieruchomość nie została wywłaszczona na potrzeby państwa i stwierdzając, że Rada Ministrów, będąc organem właściwym, nie podjęła decyzji w zakresie wywłaszczenia. Dodał również, że skarżąca do dotrzymała terminu na zgłoszenie roszczenia o odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności.

5. Skarga nr 52821/17

35. 30 września 2015 r. sąd odwoławczy utrzymał w mocy wyrok sądu niższej instancji uznający powództwo skarżącej w części dotyczącej roszczenia o 20-procentowe odszkodowanie uzupełniające i oddalający je w części dotyczącej roszczenia o odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności. Sąd zauważył, że nawet jeśli pozwany nie dopełnił procedury wywłaszczeniowej zgodnie z prawem krajowym (nie powołując przy tym konkretnych przepisów), nie może to stanowić podstawy do pozbawienia osób, których własność została wywłaszczona, przysługujących im praw

ustawowych. W odniesieniu do pozostałej części powództwa sąd uznał, że skarżąca zgłosiła roszczenia o odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności przeciwko BCEA dopiero w 2015 r. i tym samym nie dotrzymała terminu określonego w art. 66 ust. 3 Ustawy o wywłaszczeniu.

36. 22 grudnia 2016 r., po wniesieniu odwołania przez Ministerstwo Finansów, Sąd Najwyższy uchylił powyższy wyrok i przekazał go do ponownego rozpoznania przez sąd odwoławczy.

37. Po ponownym rozpatrzeniu odwołania w dniu 28 lutego 2017 r. sąd odwoławczy oddalił odwołanie skarżące, uzasadniając, że nie doszło do wywłaszczenia na potrzeby państwa oraz że nabycie jej nieruchomości stanowiło dobrowolną transakcję umowną. Ponownie przytoczył swoje wcześniejsze ustalenia, zgodnie z którymi skarżąca nie dotrzymała terminu na zgłoszenie roszczenia o odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności.

E. Skargi kasacyjne

38. Wszyscy skarżący, z wyjątkiem skarżącej w przypadku skargi nr 75978/16, wnieśli skargi kasacyjne. W przypadku tej ostatniej skarżącej skarga kasacyjna została wniesiona przez stronę przeciwną (więcej szczegółowych informacji znaleźć można w par. 40 poniżej). Skarżący utrzymywali, że głównym powodem zakupu ich nieruchomości była rozbudowa trasy, która miała znaczenie gospodarcze i strategiczne dla państwa, oraz że zgodnie z art. 157.9 Kodeksu cywilnego i art. 3.1.1 Ustawy o wywłaszczeniu budowa dróg i innych ciągów komunikacyjnych stanowi potrzeby państwa.

39. Ponadto skarżący wskazali postępowania, w których podobne roszczenia innych mieszkańców tego samego obszaru, którzy zawarły podobne umowy z BCEA w następstwie jej nakazu z dnia 31 maja 2011 r., zostały uwzględnione przez Sąd Najwyższy w całości lub w części (zob. pkt. 72-87 poniżej).

40. W sprawie skarżącej w przypadku skargi nr 75978/16 Ministerstwo Finansów wniosło skargę kasacyjną przytaczając te same argumenty, które znalazły się w jego odwołaniach kierowanych do sądu apelacyjnego w wyżej wymienionych sprawach.

F. Ostateczne orzeczenia Sądu Najwyższego

41. W różnych datach wskazanych w załączniku, Sąd Najwyższy orzekł na niekorzyść skarżących, uchylając wyrok sądu apelacyjnego uwzględniający częściowo skargę skarżącej w przypadku skargi nr 75978/16 i utrzymując w mocy wyroki sądu niższej instancji oddalające powództwa skarżących w pozostałych sprawach. Poniżej przedstawiono streszczenia

orzeczeń Sądu Najwyższego, pogrupowane według zbieżności treści uzasadnienia.

1. Sprawy dotyczące skarżących w przypadku skarg nr 66249/16, 66271/16, 1038/17 i 52821/17

42. W swoich orzeczeniach dotyczących tych spraw Sąd Najwyższy odniósł się przede wszystkim do odpowiednich umów sprzedaży zawartych między stronami, zauważając, że ważność tych umów i ustalonej ceny sprzedaży nie była kwestionowana.

43. Sąd zauważył ponadto, że w omawianych sprawach nie doszło do wywłaszczenia na potrzeby państwa i że decyzja o przesiedleniu nie została podjęta przez Radę Ministrów. Stwierdził, że zgodnie z ustaleniami z Ministerstwem Finansów i Państwową Komisją Majątkową właścicielom nieruchomości wypłacono kwotę 1500 AZN za m² i nie podjęto decyzji o wypłacie jakiegokolwiek odszkodowania uzupełniającego. W związku z powyższym Sąd Najwyższy orzekł, że skarżący nie mają prawa do 20-procentowego odszkodowania uzupełniającego na podstawie Dekretu prezydenckiego z 2007 roku.

44. Jeśli chodzi o roszczenie skarżących dotyczące odszkodowania z tytułu nadzwyczajnych okoliczności, Sąd odniósł się ogólnie do art. 66.1 do 66.3 Ustawy o wywłaszczeniu (patrz par. 69 poniżej), bez podania szerszego uzasadnienia. W odniesieniu do skarg nr 66249/16 i 52821/17, Sąd Najwyższy stwierdził, że nieruchomości skarżących nie zostały wywłaszczone na potrzeby państwa, zauważając ponadto, iż skarżące nie dochowały terminu na zgłoszenie roszczenia o odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności.

2. Sprawy dotyczące skarżących w przypadku skarg nr 75978/16, 77309/16 i 77691/16

45. W swoich orzeczeniach dotyczących tych spraw Sąd Najwyższy odniósł się również do umów sprzedaży, zauważając, że skarżący dobrowolnie sprzedali swoje mieszkania BCEA po cenie uzgodnionej przez strony. Sąd zauważył również, że umowy nie zawierały jakichkolwiek postanowień stwierdzających, że mieszkania lub grunty, na których mieszkania te się znajdowały, zostały wywłaszczone na potrzeby państwa lub określających wypłatę jakiegokolwiek odszkodowania uzupełniającego. Uznał zatem, że mieszkania nie zostały wywłaszczone na potrzeby państwa.

46. W przypadku skarg nr 77309/16 i 77691/16 Sąd Najwyższy przedstawił również następujące uzasadnienie:

„Z materiałów sprawy wynika jednak, że właściwy organ władzy wykonawczej (Rada Ministrów Republiki Azerbejdżanu) nie podjął decyzji o wywłaszczeniu przedmiotowego obszaru na potrzeby państwa na podstawie [Ustawy o wywłaszczeniu].

WYROK W SPRAWIE ALIYEVA I INNI PRZECIWKO AZERBEJDŻANOWI

Nawet gdyby decyzja taka zostałaby podjęta, to zgodnie z art. 30 ust. 1 [Ustawy o wywłaszczeniu], organ wywłaszczający może nabyć prawa do gruntu od osób, których dotyczy wywłaszczenie (...) w drodze rokowań (sprzedaży dobrowolnej).

Zgodnie z artykułem 30.2 tejże Ustawy, organ wywłaszczający, jako kupujący, bądź osoba [objęta wywłaszczeniem] (...), jako sprzedający, mogą być inicjatorami dobrowolnej sprzedaży następującej w trybie rokowań.

(...)

Jak wskazują okoliczności sprawy, nabycie przedmiotowego mieszkania na podstawie umowy sprzedaży zawartej dobrowolnie pomiędzy skarżącymi a pozwanym organem oraz zapłatą uzgodnionej ceny było zgodne z wymogami art. 646.1 i 648.1 Kodeksu cywilnego oraz art. 30 i 52.7 [Ustawy o wywłaszczeniu].”

47. W przypadku wszystkich spraw Sąd Najwyższy nie odniósł się do argumentów skarżących dotyczących uprzednio wydanych wyroków uwzględniających analogiczne powództwa o odszkodowanie (podsumowanie tych wyroków znajduje się w par. 72-87 poniżej).

WŁAŚCIWE RAMY PRAWNE

I. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE I PRAKTYKA

A. Konstytucja z 1995 r.

48. Artykuł 13 § I Konstytucji stanowi:

„W Republice Azerbejdżanu własność jest nienaruszalna i podlega ochronie państwa.”

49. Artykuł 29 § IV Konstytucji stanowi:

„Nikt nie może być pozbawiony własności bez orzeczenia sądu. Niedopuszczalna jest całkowita konfiskata mienia. Wywłaszczenie mienia na potrzeby państwa jest dopuszczalne tylko pod warunkiem wypłacenia wcześniejszego i godziwego odszkodowania odpowiadającego wartości wywłaszczanego mienia.”

50. System źródeł prawa Republiki Azerbejdżanu składa się, w kolejności hierarchicznej, z Konstytucji, aktów przyjętych w trybie referendum, ustaw uchwalonych przez Parlament, dekretów prezydenckich, decyzji Rady Ministrów i aktów normatywnych centralnych organów władzy wykonawczej (art. 148 § I i 149). Umowy międzynarodowe, których stroną jest Republika Azerbejdżanu, stanowią integralną część jej systemu źródeł prawa (art. 148 § II).

51. Prezydent Republiki Azerbejdżanu wydaje dekryty ustanawiając ogólne zasady i nakazy prezydenckie w odniesieniu do innych spraw (art. 113 § I). Dekryty prezydenckie nie mogą być sprzeczne z Konstytucją i ustawami. Dekryty (pod warunkiem ich opublikowania) muszą być obligatoryjnie stosowane i wykonywane przez wszystkich obywateli, organy władzy wykonawczej i podmioty prawa (art. 149 § IV).

B. Kodeks cywilny z 2000 r.

52. Artykuł 43.3 Kodeksu stanowi, że Republika Azerbejdżanu uczestniczy w stosunkach cywilnoprawnych w taki sam sposób, jak inne podmioty prawa. W takich przypadkach uprawnienia Republiki Azerbejdżanu są wykonywane przez jej organy, które nie są podmiotami prawa.

53. Artykuł 157.9 Kodeksu Cywilnego, w brzmieniu obowiązującym w omawianym okresie, stanowił:

„Mienie prywatne może być wywłaszczone przez państwo w przypadku konieczności zaspokojenia potrzeb państwa lub potrzeb publicznych, tylko w przypadkach dopuszczonych przez ustawę, w celu budowy dróg lub innych obiektów komunikacyjnych, wyznaczenia pasa granicznego państwa lub budowy obiektów obronnych, na podstawie decyzji właściwego organu państwowego [Rady Ministrów] i pod warunkiem uprzedniego wypłacenia odszkodowania w wysokości odpowiadającej jego wartości rynkowej.”

54. Artykuł 246 Kodeksu cywilnego, w brzmieniu obowiązującym w omawianym okresie, stanowił:

„246.1. Decyzję o wywłaszczeniu gruntów na potrzeby państwa podejmuje właściwy organ władzy wykonawczej [Rada Ministrów] (...) zgodnie z artykułem 157.9 niniejszego Kodeksu.

(...)

246.5. Przepisy art. 246-249 niniejszego Kodeksu mają zastosowanie nie tylko do gruntów wywłaszczonych na potrzeby państwa, ale również do budynków (domów, budowli, urządzeń), które znajdują się lub nie znajdują się na tym gruncie i zostały wywłaszczone w tym samym celu.”

55. Dekret Prezydencki nr 386 z dnia 25 sierpnia 2000 roku, dotyczący różnych aspektów wprowadzenia w życie Kodeksu cywilnego z 2000 roku, zmieniony Dekretem prezydenckim nr 78 z dnia 17 czerwca 2004 roku, w brzmieniu obowiązującym w omawianym okresie, określił Radę Ministrów jako „właściwy organ władzy wykonawczej”, o którym mowa w art. 157.9 i 246.1 Kodeksu cywilnego.

56. Art. 247 Kodeksu cywilnego, w brzmieniu obowiązującym w omawianym okresie, stanowił:

„247.1. Cena sprzedaży gruntu wywłaszczonego na potrzeby państwa jest obliczana w sposób określony przez właściwy organ władzy wykonawczej i wypłacana właścicielowi nie wcześniej niż w terminie [osiemdziesięciu] dni kalendarzowych i nie później niż w terminie [stu dwudziestu] dni kalendarzowych od dnia otrzymania przez niego zawiadomienia, o którym mowa w art. 246.3.

247.2. Cena sprzedaży obejmuje cenę rynkową gruntu i znajdujących się na nim nieruchomości, jak również wartość wszystkich szkód poniesionych przez właściciela w wyniku wywłaszczenia jego gruntu, w tym utraconych dochodów i szkód spowodowanych wcześniejszym ustaniem jego zobowiązań wobec osób trzecich (...).”

57. Art. 646.1 i 648.1 są częścią podrozdziału 5 (Sprzedaż nieruchomości) rozdziału 29 (Sprzedaż) działu 7 (Zobowiązania umowne) Kodeksu cywilnego.

58. Art. 646.1 Kodeksu stanowi, że na podstawie umowy sprzedaży sprzedawca zobowiązuje się przenieść na kupującego własność gruntu, domu, budynku, budowli, mieszkania lub innej nieruchomości.

59. Art. 648.1 Kodeksu stanowi, że przy sprzedaży nieruchomości każda ze stron wykonuje swoje zobowiązanie do zaoferowania lub przyjęcia poprzez podjęcie wszelkich niezbędnych czynności w celu zarejestrowania przeniesienia prawa własności w państwowym rejestrze nieruchomości.

C. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2010 r. o wywłaszczeniu gruntów na potrzeby państwa („Ustawa o wywłaszczeniu”)

60. Ustawa o wywłaszczeniu przewiduje złożone i szczegółowe procedury oraz szereg wymogów materialnych i proceduralnych w zakresie wywłaszczania nieruchomości. Poniżej przedstawiono podsumowanie procedury wywłaszczeniowej określonej w Ustawie oraz brzmienie odpowiednich przepisów.

61. Art. 1.1.1 ustawy definiuje wywłaszczenie (*alinma*) w następujący sposób:

„Wywłaszczenie – dobrowolne lub przymusowe nabycie przez państwo gruntu (lub jego części) stanowiącego własność prywatną lub komunalną poprzez zniesienie prawa własności, użytkowania i dzierżawy, w tym obciążeń (ograniczeń) w korzystaniu z gruntu, a także przejęcie użytkowanego lub dzierżawionego gruntu państwowego od użytkownika lub dzierżawcy za zapłatą odpowiedniego odszkodowania.”

62. Zgodnie z art. 1.1.2 pojęcie „gruntu” obejmuje swoim zakresem również znajdujące się na nim nieruchomości (konstrukcje, budynki i podobne obiekty związane z gruntem).

63. Art. 3.1 Ustawy stanowi:

„Potrzeby państwa, które mogą zostać zaspokojone w drodze wywłaszczenia na podstawie niniejszej ustawy, są następujące:

3.1.1. budowa i realizacja dróg o znaczeniu państwowym oraz innych ciągów komunikacyjnych (głównych rurociągów naftowych i gazowych, kanałów ściekowych, linii wysokiego napięcia, budowli hydrotechnicznych); (...).”

64. Wywłaszczenie gruntów na potrzeby państwa może nastąpić na podstawie porozumienia z właścicielem (w trybie „sprzedaży dobrowolnej”) albo, w przypadku braku możliwości osiągnięcia porozumienia, w sposób przymusowy na mocy nakazu sądowego pod warunkiem wypłaty odszkodowania (w trybie „wywłaszczenia przymusowego”) (art. 4.1).

65. Ustawa i Dekret prezydencki nr 382 z 15 lutego 2011 r. o jej wykonaniu określają poniższe organy państwowe i inne jednostki, przypisując im różne role i uprawnienia w procesie wywłaszczeniowym: (a) Radę Ministrów jako organ, który między innymi stwierdza istnienie

potrzeby państwa, wyznacza „organ wywłaszczający” i wydaje nakaz wywłaszczenia (art. 9 i 19 oraz inne przepisy); (b) wyznaczony przez Radę Ministrów „organ wywłaszczający”, który odpowiada za przeprowadzenie wywłaszczenia i posiada szeroki zakres kompetencji i obowiązków (art. 6 i inne przepisy); (c) Ministerstwo Finansów jako organ nadzorczy, który kontroluje przestrzeganie przez organ wywłaszczający i inne organy wymogów prawa krajowego, rozpatruje wszelkie skargi oraz przedstawia Radzie Ministrów wnioski i sprawozdania dotyczące poszczególnych aspektów wywłaszczenia (art. 8 i inne przepisy); (d) „grupę wywłaszczeniową” powołaną przez organ wywłaszczający, składającą się z przedstawicieli poszczególnych organów państwowych, która odbywa spotkania z osobami objętymi wywłaszczeniem w celu omówienia różnych kwestii (art. 22 i inne przepisy); (e) komisję ds. wyceny powołaną przez Radę Ministrów (art. 19 i inne przepisy); (f) komisję ds. relokacji powołaną przez organ wywłaszczający, która uczestniczy w opracowaniu i realizacji planu przesiedlenia oraz podejmuje niezbędne działania w celu obrony interesów osób dotkniętych wywłaszczeniem (art. 40 i inne przepisy); (g) inne organy, takie jak niezależni rzeczoznawcy współpracujący z komisją ds. wyceny (art. 23-24 i inne przepisy); oraz (h) sądy krajowe, które między innymi finalizują proces „przymusowego” wywłaszczenia, zatwierdzając nabycie przez państwo własności wywłaszczanego mienia (art. 52 i inne przepisy).

66. Domyślna procedura „wywłaszczenia przymusowego” składa się z szeregu czynności podejmowanych przez Radę Ministrów, „organ wywłaszczający” i inne organy wymienione powyżej, które obejmują między innymi wycenę nieruchomości, ustalenie kwoty odszkodowania i udzielenie pomocy w przesiedleniu, jeśli jest to konieczne (rozdziały II, III i V). Wywłaszczenie zostaje przeprowadzone po zatwierdzeniu nabycia nieruchomości przez sąd na wniosek organu wywłaszczającego. Jeżeli strony nie mają zastrzeżeń co do warunków wywłaszczenia i odszkodowania, sąd zatwierdza nabycie własności bez badania tych warunków; w przeciwnym razie sąd weryfikuje odpowiednie dokumenty i skargi (art. 52). Osoba zgłaszająca zastrzeżenia i organ wywłaszczający mają możliwość skorzystania z alternatywnych metod rozwiązywania sporów w celu ich rozstrzygnięcia (art. 52.7).

67. Jak wspomniano powyżej, ustawa dopuszcza możliwość „sprzedaży dobrowolnej”, która może być zainicjowana przez każdą ze stron (art. 30). Cena sprzedaży ustalona w kontekście „sprzedaży dobrowolnej” odpowiada, pod względem rodzaju i istoty, odszkodowaniu ustalonemu zgodnie z rozdziałem VII ustawy (patrz paragraf 68 poniżej), jednakże jej wysokość jest zwiększona o 10%, co ma zachęcić osobę objętą wywłaszczeniem do sprzedaży dobrowolnej (artykuł 32.3). Po złożeniu oferty zawierającej między innymi proponowaną cenę (art. 33), osoba objęta wywłaszczeniem może złożyć kontrofertę, która może zostać przyjęta przez organ wywłaszczający pod warunkiem uzyskania zgody Ministerstwa Finansów

(art. 34). Do nabycia gruntu dochodzi poprzez zawarcie umowy sprzedaży pomiędzy osobą objętą wywłaszczeniem a organem wywłaszczającym działającym w imieniu państwa (art. 35). W terminie dziewięćdziesięciu dni kalendarzowych organ wywłaszczający wypłaca właścicielowi pełną cenę, ponosi koszty przeniesienia własności na państwo oraz pomaga właścicielowi w opróżnieniu nieruchomości i przeniesieniu się do nowego miejsca zamieszkania (art. 36).

68. Rozdział VII Ustawy o wywłaszczeniu dotyczy odszkodowania. Wszystkie osoby dotknięte wywłaszczeniem muszą otrzymać godziwe odszkodowanie zgodnie z przepisami Ustawy. Wysokość odszkodowania określa się poprzez ustalenie ceny rynkowej gruntu lub ceny odtworzenia, jeżeli ustalenie tej pierwszej jest niemożliwe (art. 55 i 58). Odszkodowanie może być wypłacone w różnych postaciach, w tym w formie przydziału gruntu porównywalnego pod względem wielkości, jakości i zdolności produkcyjnej z gruntem wywłaszczonym lub w formie płatności jednorazowej (art. 65).

69. Art: 66 Ustawy stanowi:

„66.1. We wszystkich przypadkach wywłaszczenia nieruchomości mieszkalnej zgodnie z niniejszą ustawą, organ wywłaszczający wypłaca wnioskodawcy, poza kwotami, do których mają prawo osoby objęte wywłaszczeniem, odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności.

66.2. Odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności wypłaca się osobie objętej wywłaszczeniem po przedstawieniu dokumentu potwierdzającego, że zamieszkiwała ona w wywłaszczonej nieruchomości, która stanowiła jej główne miejsce zamieszkania przez okres co najmniej pięciu lat.

66.3. Osoba objęta wywłaszczeniem składa swój wniosek o odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności do organu wywłaszczającego w terminie roku kalendarzowego od zaistnienia zdarzenia przewidzianego w artykule 66.2 niniejszej ustawy.

66.4. Odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności ustala się [jako] odsetek całkowitego odszkodowania, które ma być wypłacone wnioskodawcy w zależności od okresu, w którym osoba objęta wywłaszczeniem mieszkała w nieruchomości mieszkalnej:

66.4.1. przez okres od 5 do 6 lat – 5%;

66.4.2. przez okres od 6 do 7 lat – 6%;

66.4.3. przez okres od 7 do 8 lat – 7%;

66.4.4. przez okres od 8 do 9 lat – 8%;

66.4.5. przez okres 9 do 10 lat – 9%;

66.4.6. przez okres ponad 10 lat – 10%.”

D. Dekret prezydencki nr 689 z 26 grudnia 2007 r.

70. Artykuł 2.3 Dekretu stanowi:

„(...) właścicielowi nieruchomości wywłaszczonej na potrzeby państwa wypłaca się, oprócz ceny sprzedaży, kwotę stanowiącą 20[%] ceny rynkowej tej nieruchomości, obliczonej zgodnie z przepisami prawa (*dövlət ehtiyacları üçün alınan daşınmaz əmlakın mülkiyyətçisinə həmin daşınmaz əmlakın qanunvericiliyə uyğun olaraq hesablanmış bazar qiymətin 20 faizi miqdarında satınalma qiymətinə əlavəqə ödiləirir*).”

71. Zgodnie z art. 3 dekretu, Kancelaria Prezydenta została zobowiązana do przygotowania i przedstawienia Prezydentowi projektu Ustawy o wywłaszczeniu w terminie dwóch miesięcy.

E. Orzecznictwo Sądu Najwyższego

1. Postępowania wszczęte przez inne osoby, których dotyczył nakaz BCEA z 31 maja 2011 r.

72. Jak wspomniano powyżej (zob. par. 39), w kilku sprawach Sąd Najwyższy podtrzymał wyroki sądów niższej instancji, które w całości lub w części uwzględniły podobne roszczenia innych zamieszkujących na tym samym obszarze co skarżący osób, których dotyczył ten sam nakaz BCEA.

73. Z tych orzeczeń wynika, że w trakcie postępowania przed sądami krajowymi BCEA i Ministerstwo Finansów przedstawiły argumentację analogiczną do tej, która została przedstawiona w sprawach skarżących.

(a) Wyrok w sprawie o sygn. 2-1(102)-739/15

74. W dniu 14 października 2015 r. Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną BCEA i utrzymał w mocy wyrok sądu apelacyjnego przyznający A.B. 20-procentowe odszkodowanie uzupełniające i odmówił uznania zgłoszonego przez nią roszczenia o odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności.

75. W pierwszej kolejności zwrócił uwagę na fakt, że na mocy nakazu BCEA z 31 maja 2011 r. podjęto decyzję o rozbudowie trasy, która w ramach Jedwabnego Szlaku łączyła centralną część stolicy z miejscowością Bayil i służyła jako punkt wjazdowy i wyjazdowy w komunikacji z południową częścią kraju, tworząc nową infrastrukturę drogową i instalując nowoczesne urządzenia komunikacji inżynierskiej. Sąd uznał, że okoliczność ta świadczy o tym, że nieruchomość A.B. została wywłaszczona na potrzeby państwa i że w związku z tym uzasadnione jest przyznanie jej 20-procentowego odszkodowania uzupełniającego na podstawie Dekretu prezydenckiego z 2007 r.

76. Sąd stwierdził ponadto, że ponieważ odszkodowanie zostało już przyznane w poprzednich podobnych sprawach, roszczenie A.B. powinno zostać uwzględnione.

(b) Wyrok w sprawie o sygn. 2-1(102)-99/2016

77. 7 stycznia 2016 r. Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną Ministerstwa Finansów i utrzymał w mocy wyrok sądu apelacyjnego

przyznający L.K. 20-procentowe odszkodowanie uzupełniające i odmówił uznania zgłoszonego przez niego roszczenia o odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności. Sąd orzekł, że L.K. ma prawo do 20-procentowego odszkodowania uzupełniającego na podstawie Dekretu prezydenckiego z 2007 r. Zwrócił również uwagę na to, że brak podjęcia decyzji o wywłaszczeniu przez właściwy organ nie wyklucza jego prawa do dochodzenia tego odszkodowania. Jeśli zaś chodzi o powództwo o odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności, Sąd Najwyższy przywołał art. 66.1-66.3 Ustawy o wywłaszczeniu, nie podając żadnego konkretnego uzasadnienia.

(c) Wyrok w sprawie o sygn. 2-1(102)-102/2016

78. 13 stycznia 2016 r. Sąd Najwyższy oddalił skargi kasacyjne BCEA i Ministerstwa Finansów i utrzymał w mocy wyrok sądu apelacyjnego przyznający P.A. 20-procentowe odszkodowanie uzupełniające i odmówił uznania zgłoszonego przez nią roszczenia o odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności.

79. Jak zauważył Sąd, ponieważ celem przesiedlenia była rozbudowa trasy, budowa nowej infrastruktury drogowej i instalacja nowoczesnych urządzeń komunikacji inżynierskiej, rozbiórka mieszkania P.A. została dokonana na potrzeby państwa.

80. Uznał, że brak nakazu wywłaszczenia wydanego przez Radę Ministrów nie zmienia faktu, że przedmiotowa nieruchomość została wywłaszczona na potrzeby państwa, a brak takiego nakazu wpływa jedynie na kwestię legalności wywłaszczenia.

81. Na koniec, odnosząc się do argumentacji Ministerstwa Finansów o istnieniu umowy sprzedaży między stronami, sąd zauważył, że chociaż BCEA wydał już nakaz wywłaszczenia i rozbiórki nieruchomości P.A., rozpoczęto prace rozbiórkowe i ustalono cenę sprzedaży wywłaszczanej nieruchomości, P.A. została postawiona w sytuacji, w której zmuszona była do wyrażenia zgody na podpisanie umowy, co oznacza, że nie sprzedała swojego mieszkania dobrowolnie.

(d) Wyrok w sprawie o sygn. 2-1(102)-201/16

82. 19 stycznia 2016 r. Sąd Najwyższy oddalił skargi kasacyjne BCEA i Ministerstwa Finansów i utrzymał w mocy wyrok sądu apelacyjnego przyznający Z.A. 20-procentowe odszkodowanie uzupełniające i odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności.

83. Sąd uznał, że Ministerstwo Finansów błędnie powołało się na ogólne przepisy prawa cywilnego dotyczące umów, ponieważ Z.A. nie zdecydowała się na dobrowolną sprzedaż mieszkania, lecz zrobiła to z powodu nakazu BCEA. Innymi słowy, ponieważ w ramach stosunku publiczno-prawnym z

organem państwowym Z.A. znalazła się w niekorzystnej sytuacji, nie miała możliwości, aby postąpić inaczej.

84. Sąd zauważył także, że nieprzestrzeganie przez organ państwowy wymogów Ustawy o wywłaszczeniu nie pozbawiło osoby objętej wywłaszczeniem prawa do powoływania się na przepisy tej ustawy w celu obrony swoich praw majątkowych. Wypowiadając się w kwestii braku umownego zapisu o obowiązku wypłaty odszkodowania uzupełniającego, sąd zauważył, że obowiązek wypłaty tego odszkodowania nie wynika z umowy, lecz z przepisów prawa.

85. Wreszcie, ustosunkowując się do argumentacji Ministerstwa Finansów, zgodnie z którą Z.A. wystąpiła z roszczeniem o odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności przeciwko BCEA cztery lata po zbyciu jej nieruchomości i w związku z tym nie dotrzymała terminu określonego w art. 66.3 Ustawy o wywłaszczeniu, sąd zauważył, że BCEA sam związany był tym terminem przy udzieleniu odpowiedzi na pismo Z.A. z wnioskiem o przyznanie tego odszkodowania przed wszczęciem postępowania sądowego. Sąd dodał, że w następstwie odmowy BCEA Z.A. wystąpiła do sądu w wyznaczonym terminie.

(e) Wyrok w sprawie o sygn. 2-1(102)-198/2017

86. 24 stycznia 2017 r. Sąd Najwyższy oddalił skargi kasacyjne BCEA i Ministerstwa Finansów i utrzymał w mocy wyrok sądu apelacyjnego przyznający R.J. 20-procentowe odszkodowanie uzupełniające i odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności.

87. Sąd zauważył, że okolicznością bezsporną było przyznanie BCEA przez państwo środków finansowych na przeprowadzenie prac rozbiórkowych zgodnie z nakazem BCEA z 31 maja 2011 r. Odwołując się do odpowiednich przepisów Dekretu prezydenckiego z 2007 r. i Ustawy o wywłaszczeniu oraz biorąc pod uwagę fakt, że R.J. mieszkała w wywłaszczonym mieszkaniu przez okres ponad dziesięciu lat przed wywłaszczeniem, Sąd Najwyższy uznał, że decyzja sądu apelacyjnego przyznająca jej odszkodowanie uzupełniające była uzasadniona.

2. Postępowania wszczęte przez inne osoby, których dotyczyły inne nakazy BCEA

88. W szeregu orzeczeń (na przykład w orzeczeniu w sprawie o sygn. 2-2(102)-948/13 z 18 września 2013 r., 2-2(102)-1204/13 z 21 listopada 2013 r., 2-2(102)-43/14 z 9 stycznia 2014 r., 2-1(102)-543/14 z 30 kwietnia 2014 r., 2-1(102)-1130/14 z 10 października 2014 r., 2-1(102)-1399/2014 z 4 grudnia 2014 r., 2-1(102)-649/2015 z 23 lipca 2015 r., 2-1(102)-1011/15 z 5 sierpnia 2015 r., 2-1(102)-1203/15, i 2-1(102)-1233/2015 z dnia 19 listopada 2015 r.), które dotyczyły roszczeń o 20-procentowe odszkodowanie uzupełniające, a w niektórych sprawach także o odszkodowanie z tytułu

nadzwyczajnych okoliczności zgłoszonych przez niektóre osoby objęte innymi nakazami BCEA, Sąd Najwyższy uznał roszczenia o 20-procentowe odszkodowanie uzupełniające lub utrzymał w mocy wyroki sądów niższej instancji uznające te roszczenia za zasadne, stwierdzając, że nieruchomości powodów zostały wywłaszczone na potrzeby państwa. Jeśli chodzi o odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności, sądy krajowe uwzględniły stosowne powództwo w jednej sprawie, zauważając, że powódka mieszkała w swoim mieszkaniu przez okres ponad dziesięciu lat przed jego rozbiórką. W pozostałych sprawach sądy uznały, że strony powodowe nie udowodniły istnienia przysługujących im roszczeń i oddaliły powództwa uznając je za bezpodstawne.

II. WŁAŚCIWE INSTRUMENTY I RAPORTY MIĘDZYNARODOWE

89. Właściwe raporty Komitetu Praw Gospodarczych, Socjalnych i Kulturalnych ONZ oraz Komitetu Rady Europy ds. Wykonywania Obowiązków i Zobowiązań przez Państwa Członkowskie zostały podsumowane i zacytowane w wyroku w sprawie *Khalikova przeciwko Azerbejdżanowi* (nr 42883/11, § 90-91, 22 października 2015).

90. W lutym 2012 roku Human Rights Watch opublikowała szczegółowy raport dotyczący przymusowych eksmisji i wywłaszczeń odbywających się w Baku, zatytułowany „They took everything from me – Forced Evictions, Unlawful Expropriations, and House Demolitions in Azerbaijan’s Capital” (Zabrali mi wszystko – przymusowe eksmisje, bezprawne wywłaszczenia i rozbiórki domów w stolicy Azerbejdżanu). Raport ten opracowano na podstawie wizyt badaczy Human Rights Watch w Baku w czerwcu, wrześniu i grudniu 2011 r. oraz w styczniu 2012 r., podczas których przeprowadzono sześćdziesiąt siedem wywiadów z właścicielami nieruchomości, prawnikami i przedstawicielami organizacji pozarządowych. Oto jeden z fragmentów raportu, dotyczący omawianej tematyki:

„Od 2008 roku rząd Azerbejdżanu realizuje szeroko zakrojony program rewitalizacji miasta Baku (...). W czasie realizacji tego programu władze bezprawnie wywłaszczyły setki nieruchomości, przede wszystkim mieszkań i domów w dzielnicach klasy średniej, których rozbiórka ma na celu przygotowanie miejsca pod parki, drogi, centrum handlowe i luksusowe apartamentowce. Rząd przymusowo eksmitował właścicieli nieruchomości, często bez ostrzeżenia lub w środku nocy, a niekiedy z wyraźnym lekceważeniem stanu zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców, po to, aby zburzyć ich domy. Odmówił przy tym właścicielom nieruchomości wypłacenia godziwego odszkodowania, opartego na wartości rynkowej nieruchomości, z których wiele znajduje się w bardzo pożądanym lokalizacjach i dzielnicach.

(...)

Zarząd Miasta Baku i Azerbejdżańska Państwowa Komisja Majątkowa nadzorują wywłaszczenia i przymusowe eksmisje udokumentowane w niniejszym raporcie. Po wskazaniu przez władze nieruchomości przeznaczonych do wywłaszczenia i rozbiórki, rząd zazwyczaj oferuje mieszkańcom odszkodowanie pieniężne lub przesiedlenie. Jednak nie wszyscy właściciele nieruchomości otrzymują rządowe oferty odszkodowań

WYROK W SPRAWIE ALIYEVA I INNI PRZECIWKO AZERBEJDŻANOWI

lub przesiedleń lub przyjmują takie oferty. Pozostają więc w swoich mieszkaniach. Kiedy urzędnicy przybywają, aby dokonać rozbiórki, przymusowo eksmitują pozostających na miejscu właścicieli i ich rodziny.

(...)

Gdy władze rządowe wywłaszczają majątek prywatny na potrzeby państwa, muszą zapewnić sprawiedliwy i przejrzysty proces ustalania wysokości odszkodowania, które odzwierciedla wartość rynkową wywłaszczanego mienia, jak również kwotę odszkodowania za przesiedlenie i innych wydatków. Jednak władze Azerbejdżanu oferują właścicielom niektórych nieruchomości, zazwyczaj tych o powierzchni mniejszej niż 60 metrów kwadratowych, odszkodowanie pieniężne w wysokości 1500 manatów (1900 dolarów amerykańskich) za metr kwadratowy, bez względu na lokalizację, wiek, stan, sposób użytkowania i inne czynniki dotyczące nieruchomości. Właściciele nieruchomości nie słyszeli o jakichkolwiek niezależnych wycenach ich mieszkań zleconych przez rząd, a rząd nie odpowiedział na szereg zapytań Human Rights Watch na temat tego, czy przeprowadza niezależne wyceny nieruchomości (...).

91. Jak przeczytać można w rozdziale raportu zatytułowanym „Przymusowa sprzedaż po arbitralnie ustalonej cenie”:

„Właściciele nieruchomości z terenów położonych za Halą Heydara Alijewa i z okolic Bayil w pobliżu Placu Flagi Narodowej opisali Human Rights Watch jak wygląda rządowy proces odszkodowawczy. W przypadku mieszkań i domów o powierzchni mniejszej niż 60 [metrów] kwadratowych, zgodnie z zasadami rządowego mechanizmu odszkodowawczego, odszkodowanie pieniężne za wywłaszczanie nieruchomości przysługuje właścicielom pod warunkiem zawarcia transakcji dotyczącej nieruchomości z osobą fizyczną z ceną określoną przez rząd. Ten mechanizm jest równoznaczny z przymusową sprzedażą nieruchomości przez ich właścicieli, ponieważ na mocy nakazu Zarządu Miasta Baku, właściciele nie mają możliwości sprzedaży swoich nieruchomości w inny sposób.

Zgodnie z pismem Państwowej Komisji Majątkowej z lutego 2011 roku, stawka odszkodowania wynosi 1500 manatów (1900 USD) za metr kwadratowy, niezależnie od lokalizacji, wieku, stanu, jakości remontu i innych czynników dotyczących nieruchomości. Władze nie podały tej stawki do wiadomości publicznej i nie wyjaśniły, w jaki sposób i przez kogo została ona ustalona. Nie wiadomo również, na jakiej podstawie stawka ta obowiązywała w przypadku nieruchomości wywłaszczonych w okresie poprzedzającym pismo Komisji z lutego 2011 roku. W żadnym ze znanych Human Rights Watch przypadków rząd nie przeprowadził wyceny mającej na celu określenie wartości rynkowej nieruchomości, ani też nie uwzględnił przy ustalaniu wysokości odszkodowania niezależnych wycen zleconych przez właścicieli nieruchomości.

(...)

Podobny system odszkodowawczy istnieje w przypadku nieruchomości wywłaszczonych i wyburzonych w okolicy Placu Flagi Narodowej w dzielnicy Bayil, gdzie w celu uzyskania odszkodowania pieniężnego właściciele mieszkań o powierzchni mniejszej niż 60 metrów [kwadratowych] są zobowiązani do zawarcia transakcji z osobą prywatną według stawki ryczałtowej w wysokości 1500 manatów (1900 dolarów amerykańskich) za metr [kwadratowy].”

PRAWO

I. POŁĄCZENIE SKARG

92. Mając na uwadze podobny przedmiot wniesionych skarg, Trybunał uznaje za właściwe rozpatrzenie ich łącznie i rozstrzygnięcie w jednym wyroku.

II. ZARZUT NARUSZENIA ART. 1 PROTOKOŁU NR 1 DO KONWENCJI

93. Skarżący podnieśli zarzut bezprawnego naruszenia przysługującego im prawa własności wynikającego z nieprzyznania przez sądy krajowe dodatkowych kwot odszkodowania, do których byli uprawnieni na mocy prawa krajowego. Powołali się na art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji, który brzmi następująco:

„Każda osoba fizyczna i prawna ma prawo do poszanowania swego mienia. Nikt nie może być pozbawiony swojej własności, chyba że w interesie publicznym i na warunkach przewidzianych przez ustawę oraz zgodnie z podstawowymi zasadami prawa międzynarodowego.

Powyższe postanowienia nie będą jednak w żaden sposób naruszać prawa państwa do wydawania takich ustaw, jakie uzna za konieczne dla uregulowania sposobu korzystania z własności zgodnie z interesem powszechnym lub w celu zapewnienia uiszczania podatków bądź innych należności lub kar pieniężnych.”

A. Zakres skargi podniesionej przez skarżącą w przypadku skargi nr 52821/17

94. W swoich uwagach przekazanych Trybunałowi po zawiadomieniu Rządu o skardze, skarżąca w powyższej skardze odniosła się również do dodatkowej 10-procentowej zwwyżki odszkodowania jako „zachęty do dobrowolnej sprzedaży” przewidzianej w art. 32.3 Ustawy o wywłaszczeniu (patrz par. 67 powyżej).

95. W swoich pozwach do sądów krajowych oraz w pierwotnej skardze do Trybunału, skarżąca zarzucała jedynie, że władze krajowe nie przyznały jej odszkodowania z tytułu nadzwyczajnych okoliczności na podstawie art. 66 Ustawy o wywłaszczeniu oraz 20-procentowego odszkodowania uzupełniającego na podstawie Dekretu prezydenckiego z 2007 r., i nigdy nie zgłaszała żadnych roszczeń ani zarzutów w związku z podwyższeniem odszkodowania przewidzianym w art. 32.3 Ustawy o wywłaszczeniu.

96. Biorąc pod uwagę, że kwestia ta nie była częścią skargi, o której Rząd został powiadomiony w dniu 7 listopada 2018 r., Trybunał ograniczy się do rozpatrzenia pierwotnej skargi skarżącej na podstawie art. 1 Protokołu nr 1, a mianowicie zarzutu dotyczącego niewypłacenia przez władze krajowe 20-procentowego odszkodowania uzupełniającego na podstawie Dekretu

prezydenckiego z 2007 r. oraz odszkodowania z tytułu nadzwyczajnych okoliczności na podstawie art. 66 Ustawy o wywłaszczeniu (por. na przykład *Khizanishvili i Kandelaki przeciwko Gruzji*, nr 25601/12, § 42, 17 grudnia 2019 r.).

B. Dopuszczalność

1. Możliwość zastosowania art. 1 Protokołu nr 1

(a) Stanowiska stron

(i) Stanowisko Rządu

97. W odniesieniu do skarg nr 66249/16, 66271/16, 75978/16, 77309/16, 77691/16 i 1038/17 Rząd, powołując się na ustalenia sądów krajowych, stwierdził, że skarżący sprzedali swoje mieszkania BCEA za cenę uzgodnioną między stronami i nie udowodnili, że ich mieszkania zostały wywłaszczone na potrzeby państwa. W związku z tym nie byli oni uprawnieni do odszkodowania związanego z wywłaszczeniem.

98. W odniesieniu do skargi nr 52821/17 Rząd podniósł, że do wywłaszczenia nieruchomości na potrzeby państwa wymagany był nakaz wywłaszczenia wydany przez Radę Ministrów, a ponieważ nie wydano takiego nakazu, zbycie nieruchomości należy traktować jako „sprzedaż”, a nie „wywłaszczenie”. Co więcej, Rząd argumentował, że BCEA działał przy podpisywaniu umowy w charakterze „niezależnej strony”, a nie podmiotu państwowego. Zwrócił również uwagę, że wyliczenie bazowało na cenie rynkowej, a nie na cenie ustalonej. W odniesieniu do odszkodowania z tytułu nadzwyczajnych okoliczności na podstawie art. 66 Ustawy o wywłaszczeniu Rząd argumentował, że prawo własności skarżącej zostało zarejestrowane w dniu 18 stycznia 2012 r. (tuż przed sprzedażą jej mieszkania), co oznacza, że nie spełniła ona wymogu minimalnego okresu zamieszkiwania wynikającego z tego przepisu.

(ii) Stanowisko skarżących

99. Skarżący twierdzili, że ich mieszkania zostały wywłaszczone na potrzeby państwa i że w związku z tym kwalifikowali się do otrzymania odszkodowania uzupełniającego na mocy prawa krajowego.

100. Twierdzili również, że zgodzili się sprzedać swoje mieszkania państwu, zakładając, że będą mogli skorzystać z dodatkowych gwarancji przewidzianych w ustawodawstwie krajowym, to znaczy z 20-procentowego odszkodowania uzupełniającego i odszkodowania z tytułu nadzwyczajnych okoliczności. Zgodnie z ich twierdzeniami, władze państwowe poinformowały ich, że wypłata odszkodowania uzupełniającego będzie możliwa dopiero po zawarciu umowy sprzedaży i że biorąc pod uwagę tę obietnicę, zgodzili się podpisać odpowiednie umowy.

101. Skarżący podnosili ponadto, że władze praktycznie zobowiązały ich do podpisania umów sprzedaży i że zgodzili się na ich podpisanie ze względu na trudną sytuację finansową i naciski BCEA.

(b) Ocena Trybunału

(i) Zasady ogólne

102. Trybunał przypomina, że zgodnie z jego orzecznictwem skarżący może powoływać się na naruszenie art. 1 Protokołu nr 1 tylko w takim zakresie, w jakim zaskarżone rozstrzygnięcia dotyczą jego „mienia” w rozumieniu tego przepisu. „Mienie” może stanowić „istniejące mienie” lub roszczenia, które są wystarczająco utrwalone, aby uznać je za „aktywa”.

103. W pewnych okolicznościach ochrona przewidziana w art. 1 Protokołu nr 1 może również obejmować swoim zakresem „uzasadnione oczekiwanie” uzyskania „aktywa”. Co za tym idzie, w sytuacji, w której interes majątkowy ma charakter roszczenia, można uznać, że osoba, której go posiada, posiada również „uzasadnione oczekiwanie” pod warunkiem, że istnieje wystarczająca podstawa dla tego interesu w prawie krajowym, na przykład utrwalone orzecznictwo sądów krajowych potwierdzające jego istnienie (patrz *Kopecký przeciwko Słowacji* [W.I.], nr 44912/98, § 52, ECHR 2004-IX; *Anheuser-Busch Inc. przeciwko Portugalii* [W.I.], nr 73049/01, par. 65, ECHR 2007-I; oraz *Radomilja i Inni przeciwko Chorwacji* [W.I.], nr 37685/10 i 22768/12, par. 142, 20 marca 2018).

104. Natomiast szansa na uzyskanie prawa majątkowego, której nie udało się skutecznie zrealizować, nie może być uznana za „mienie” w rozumieniu art. 1 Protokołu nr 1, podobnie jak nie można uznać za „mienie” roszczenia warunkowego, które wygasa wskutek niespełnienia warunku (zob. m.in. wyrok w sprawie *Gratzinger i Gratzingerova przeciwko Republice Czeskiej* (dec.) [W.I.], nr 39794/98, par. 69, ECHR 2002-VII, oraz wyrok w sprawie *Kopecký*, par. 35).

(ii) Zastosowanie tych zasad w rozpoznawanej sprawie

105. Trybunał zwraca uwagę, że zarzut skarżących dotyczy dwóch różnych roszczeń pieniężnych: roszczenia o 20-procentowe odszkodowanie uzupełniające na podstawie Dekretu prezydenckiego z 2007 r. oraz roszczenia o odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności na podstawie art. 66 Ustawy o wywłaszczeniu. Trybunał określi możliwość zastosowania art. 1 Protokołu nr 1 do każdego z tych roszczeń oddzielnie.

(1) 20-procentowe odszkodowanie uzupełniające na podstawie Dekretu prezydenckiego z 2007 r.

106. Art. 2.3 Dekretu prezydenckiego z 2007 r. uprawniał osobę, której nieruchomości została wywłaszczona na potrzeby państwa, do otrzymania odszkodowania uzupełniającego. Jak się wydaje, odszkodowanie to miało

zasadniczo charakter ustalonej dopłaty w wysokości 20% ceny rynkowej wywłaszczonej nieruchomości. Z treści Dekretu Prezydenckiego z 2007 r. wynika, że jedyną przesłanką uzyskania uprawnienia do odszkodowania było wywłaszczenie nieruchomości na potrzeby państwa. W Dekrecie nie określono jakichkolwiek innych warunków (takich jak terminy i szczególne wymogi proceduralne). Z brzmienia Dekretu nie wynika również, że uzyskanie uprawnienia do tego odszkodowania było uzależnione od przeprowadzenia wywłaszczenia w trybie określonym w Ustawie o wywłaszczeniu (która w momencie wejścia w życie Dekretu nie była jeszcze uchwalona) lub jakimkolwiek innym akcie prawnym.

107. W omawianych sprawach mieszkania skarżących zostały przekazane na własność państwa w 2011 roku i na początku 2012 roku na podstawie umów sprzedaży zawartych przez nich z Z.I., który działał na podstawie pełnomocnictwa udzielonego przez BCEA. Sprzedaż została zainicjowana na podstawie nakazów BCEA z dnia 22 lutego i 31 maja 2011 roku dotyczących przeniesienia nieruchomości mieszkalnych i niemieszkalnych na właściwym obszarze. Skarżący podnosili, że transakcje te stanowiły w rzeczywistości wywłaszczenie ich nieruchomości na potrzeby państwa i że w związku z tym byli oni uprawnieni do otrzymania 20-procentowego odszkodowania uzupełniającego na podstawie Dekretu prezydenckiego z 2007 r. Rząd natomiast twierdził, że Dekret nie miał zastosowania do ich sytuacji, ponieważ transakcje te stanowiły dobrowolne czynności cywilnoprawne, w których osoba delegowana przez BCEA działała jako strona prywatna.

108. Trybunał zauważa, że chociaż na mocy prawomocnych orzeczeń Sądu Najwyższego zgłoszone przez skarżących roszczenia o odszkodowanie uzupełniające zostały odrzucone z uwagi na stwierdzenie, że ich nieruchomości nie zostały wywłaszczone na potrzeby państwa, to w wielu innych sprawach Sąd Najwyższy podtrzymał wyroki sądów niższej instancji, w których uwzględniono roszczenia o odszkodowanie uzupełniające zgłoszone przez innych mieszkańców tej samej dzielnicy co skarżący, którzy odczuli analogiczne skutki nakazu BCEA z 31 maja 2011 r. i domagali się takiego samego odszkodowania, powołując się na takie same podstawy. W tych ostatnich sprawach Sąd Najwyższy uznał, że pomimo niezachowania przez władze odpowiedniego trybu wywłaszczenia, a w szczególności w sytuacji braku nakazu wywłaszczenia wydanego przez Radę Ministrów, przedmiotowe nieruchomości zostały faktycznie wywłaszczone na potrzeby państwa. Co więcej, w orzeczeniu z dnia 14 października 2015 r. Sąd Najwyższy wskazał na istnienie wcześniejszych podobnych postępowań, w których uznano roszczenia o odszkodowanie za zasadne (zob. par. 76 powyżej). Rząd nie przedstawił argumentu wskazującego na to, że takie podejście, które wydaje się potwierdzać istnienie uzasadnionego oczekiwania skarżących co do uzyskania 20-procentowego odszkodowania, którego się domagali, było wynikiem odosobnionego błędu sądowego lub że z jakiegoś powodu nie miało ono znaczenia dla spraw skarżących. Chociaż wydaje się,

że analogiczne sprawy były rozstrzygane przez sądy krajowe w różnicowany sposób, to jednak roszczenie skarżących o 20-procentowe odszkodowanie uzupełniające znajduje uzasadnienie w wyrażnie rozpoznawalnej linii orzeczniczej Sądu Najwyższego.

109. Trybunał zauważa ponadto, że w sprawach *Akhverdiyev* (nr 76254/11, 29 stycznia 2015 r.) i *Khalikova* (cyt. powyżej) dom skarżącego i mieszkanie skarżącej poddane zostały rozbiórce w następstwie podobnych nakazów wydanych przez BCEA, które opierały się na ogólnym planie zagospodarowania przestrzennego miasta Baku. Skarżącemu w sprawie *Akhverdiyev* zaoferowano tytułem odszkodowania bony na dwa mieszkania stanowiące własność państwa, natomiast skarżącej w sprawie *Khalikova* zaproponowano kwotę 1500 AZN za m² jej mieszkania. W obu tych sprawach skarżący odmówili przyjęcia ofert BCEA i opuszczenia swoich nieruchomości. Oboje skarżący zakwestionowali legalność działań BCEA przed sądami krajowymi, jednak bezskutecznie, a ich nieruchomości poddano rozbiórce. Skarżąca w sprawie *Khalikova* zawarła następnie umowę sprzedaży z przedstawicielem BCEA, co nastąpiło ponad dwa miesiące po wyburzeniu jej mieszkania (zob. *Khalikova*, cyt. powyżej, § 65). Trybunał stwierdza, że w obu tych sprawach odebranie skarżącym ich nieruchomości nie odbyło się zgodnie z warunkami przewidzianymi przez obowiązujące prawo krajowe, a w szczególności przez obowiązujące przepisy ustawowe dotyczące wywłaszczenia. W szczególności nie wykazano, że zgodnie z prawem krajowym BCEA posiada uprawnienia do wywłaszczenia majątku prywatnego (patrz *Akhverdiyev*, § 92, i *Khalikova*, § 138, oba cytowane powyżej). W rozpatrywanych sprawach, w przeciwieństwie do spraw wymienionych powyżej, skarżący nie kwestionowali przed sądami krajowymi legalności działań BCEA, a ich zarzuty nie dotyczą wywłaszczenia jako takiego. Jednakże w kontekście zarzutów prezentowanych w rozpatrywanych sprawach istotne jest to, że Rząd – w szczególności w sprawie *Akhverdiyev* – wyraźnie podnosił przed Trybunałem, że nieruchomości skarżących zostały zgodnie z prawem „wywłaszczone (...) na potrzeby publiczne” przez BCEA (patrz *Akhverdiyev*, cyt. powyżej, § 63). Uwzględniając zasadniczo podobne okoliczności, w których doszło do zbycia nieruchomości będących własnością prywatną we wspomnianych sprawach i rozpatrywanych sprawach (tzn. że zbycie i pozbawienie prawa własności zostało rozpoczęte na podstawie nakazów BCEA, oraz że w sprawie *Khalikova* ostatecznie podpisano umowę sprzedaży), Trybunał zauważa, że Rząd przedstawił niespójne stanowisko w kwestii tego, czy zbycie może być kwalifikowane w świetle prawa krajowego jako wywłaszczenie na potrzeby państwa lub na potrzeby publiczne.

110. W związku z powyższym Trybunał zauważa również, że odmowa przyznania skarżącym odszkodowania nie była spowodowana długotrwale niejednolitym orzecznictwem krajowym wynikającym z odmiennej wykładni sądowej przepisu prawnego dotyczącego wypłaty 20-procentowego

odszkodowania uzupełniającego na podstawie Dekretu prezydenckiego z 2007 r., ponieważ nie wykazano, aby istniały sprzeczne interpretacje tego przepisu (por. np. *Albu i Inni przeciwko Rumunii*, nr 34796/09 i 63 inne, § 35 i nast. oraz 47, 10 maja 2012). Odmowa wynikała z rozstrzygnięć sądów krajowych, a zwłaszcza Sądu Najwyższego w tych konkretnych sprawach, odbiegających od ustaleń poczynionych przez ten Sąd we wcześniejszych podobnych sprawach, zgodnie z którymi Dekret nie miał zastosowania w sytuacji, w której znajdowali się skarżący z uwagi na to, że nie stanowiła ona wyłączenia na potrzeby państwa (zob. par. 108 powyżej).

111. Uwzględniając powyższe rozważania, Trybunał stwierdza w kontekście rozpatrywanego zarzutu, że przedstawione przez skarżących stanowisko zgodnie z którym ich mieszkania zostały faktycznie wyłączone na potrzeby państwa przez BCEA, organ działający w imieniu państwa, i że w związku z tym byli oni uprawnieni do otrzymania 20-procentowego odszkodowania uzupełniającego, opierało się na jednolitej linii orzeczniczej Sądu Najwyższego oraz, pomimo istniejących sprzeczności w podejściu sądów krajowych, stanowiło „uzasadnione oczekiwanie”, które było wystarczająco ugruntowane w prawie i orzecznictwie krajowym, aby zostać zakwalifikowane jako mienie w rozumieniu art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji (por. *Brezovec przeciwko Chorwacji*, nr 13488/07, § 42-43 i 45, 29 marca 2011).

112. Oznacza to, że art. 1 Protokołu nr 1 ma zastosowanie w odniesieniu do roszczenia skarżących dotyczącego 20-procentowego odszkodowania uzupełniającego na podstawie Dekretu prezydenckiego z 2007 r.

(2) Odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności na podstawie Ustawy o wyłączeniu

113. Trybunał przypomina, że roszczenie warunkowe, które wygasa w wyniku niespełnienia warunku, nie może być uznane za „mienię” w rozumieniu art. 1 Protokołu nr 1 (patrz par. 104 powyżej).

114. Jak się wydaje, zgodnie z art. 66 Ustawy o wyłączeniu, osoby chcące uzyskać odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności musiały spełnić następujące warunki: (i) przedłożyć dokument potwierdzający zamieszkiwanie w wyłączonej nieruchomości stanowiącej ich główne miejsce zamieszkania przez okres co najmniej pięciu lat (art. 66.2), (ii) złożyć wniosek o wypłatę tego odszkodowania do organu wyłączającego (iii) w terminie roku kalendarzowego od wystąpienia zdarzenia, o którym mowa w art. 66.2 Ustawy (art. 66.3). W zależności od długości okresu zamieszkiwania, stawka odszkodowania wahała się od 5 do 10% (zob. pkt 69 powyżej). A zatem, w przeciwieństwie do Dekretu prezydenckiego z 2007 r., który przewidywał prawo do otrzymania odszkodowania uzupełniającego bez ograniczenia czasowego lub konieczności spełnienia innych warunków ubiegania się o takie odszkodowanie, art. 66 Ustawy o wyłączeniu przewidywał ograniczenie

czasowe w postaci terminu złożenia wniosku i określał organ („organ wywłaszczający”), do którego taki wniosek należało złożyć.

115. Trybunał zauważa, że zgodnie z art. 6 i 9 Ustawy o wywłaszczeniu, „organem wywłaszczającym” był organ wyznaczony przez Radę Ministrów w wydany przez nią nakazie wywłaszczeniowym (patrz par. 65 powyżej). Jak już wspomniano, w rozpatrywanych sprawach nie wydano takiego nakazu, a skarżący ostatecznie skierowali wnioski o wypłatę odszkodowania do BCEA, który, jak wspomniano powyżej, nie był z urzędu uprawniony do wywłaszczenia własności prywatnej.

116. Niemniej jednak, nawet przy założeniu, że skarżący mogli spełnić pierwszy warunek udowadniając zamieszkiwanie przez określony minimalny okres, wynoszący, w zależności od skarżącego, co najmniej osiem lub dziesięć lat (patrz par. 13 powyżej) oraz że złożyli wniosek do właściwego organu, istnieją inne czynniki, które nie pozwalają uznać, że po stronie skarżących istniało „uzasadnione oczekiwanie”.

117. W szczególności, skarżący zrzekli się własności swoich nieruchomości w różnych datach w okresie od 21 lipca 2011 roku do 11 lutego 2012 roku. W tym czasie żaden ze skarżących nie wszczął postępowania sądowego kwestionującego legalność procedury wywłaszczeniowej z uwagi na niespełnienie przez władze wymogów Ustawy o wywłaszczeniu. Następnie, trzy do czterech lat po utracie tytułu prawnego do swoich mieszkań, skarżący wystąpili z roszczeniami przeciwko BCEA na podstawie art. 66 Ustawy o wywłaszczeniu. Jednak do tego czasu, nawet gdyby wywłaszczenie zostało dokonane zgodnie z powołaną Ustawą, termin na dochodzenie odszkodowania na tej podstawie dawno już by upłynął.

118. Wreszcie, o ile na podstawie materiału przedłożonego Trybunałowi można stwierdzić, że istniało wystarczające rozbudowane orzecznictwo krajowe, które, wraz z mającymi zastosowanie krajowymi przepisami prawa, stanowiło wystarczającą podstawę dla roszczenia skarżących o 20-procentowe odszkodowanie uzupełniające na podstawie Dekretu prezydenckiego z 2007 r., o tyle nie można tego samego stwierdzić w odniesieniu do roszczeń o odszkodowanie z tytułu nadzwyczajnych okoliczności na podstawie art. 66 Ustawy o wywłaszczeniu. Co więcej, analogiczne roszczenia zostały ostatecznie uwzględnione tylko w przypadku trzech postępowań wszczętych przez inne osoby objęte zakresem nakazów BCEA (patrz par. 82, 86 i 88 powyżej).

119. Podsumowując, Trybunał uznaje, że skarżący nie wykazali w sposób przekonujący, iż w momencie występowania z roszczeniami po ich stronie mogło istnieć „uzasadnione oczekiwanie” uzyskania odszkodowania z tytułu nadzwyczajnych okoliczności na podstawie art. 66 Ustawy o wywłaszczeniu. W związku z powyższym, w odniesieniu do tego roszczenia nie można uznać, że skarżącym przysługiwało „mienie” w rozumieniu art. 1 Protokołu nr 1.

120. Wynika z tego, że art. 1 Protokołu nr 1 nie ma zastosowania do tej części skargi.

2. Wniosek w przedmiocie dopuszczalności

121. Trybunał ponownie stwierdza, że art. 1 Protokołu nr 1 nie ma zastosowania do części skargi dotyczącej roszczeń skarżących w zakresie odszkodowania z tytułu nadzwyczajnych okoliczności na podstawie art. 66 Ustawy o wyłączeniu (patrz par. 120 powyżej). Omawiana część skargi jest tym samym niezgodna *ratione materiae* i musi zostać odrzucona zgodnie z art. 35 § 3 i § 4 Konwencji.

122. W odniesieniu do części skargi dotyczącej roszczeń skarżących w zakresie 20-procentowego odszkodowania uzupełniającego na podstawie Dekretu prezydenckiego z 2007 r., Trybunał podtrzymuje swoje stwierdzenie o możliwości zastosowania art. 1 Protokołu nr 1 (zob. par. 112 powyżej), a ponadto zauważa, że omawiana część skargi nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 § 3 (a) Konwencji i nie jest niedopuszczalna z innych powodów. Należy ją zatem uznać za dopuszczalną.

C. Przedmiot skargi

1. Stanowiska stron

123. Skarżący podnosili, że nastąpiło bezprawne naruszenie przysługującego im prawa własności wskutek odmowy uwzględnienia ich roszczeń o odszkodowanie uzupełniające przez władze krajowe.

124. Rząd utrzymywał, że ingerencja władz publicznych w prawo własności skarżących była konieczna w społeczeństwie demokratycznym, odbywała się w interesie dobrobytu gospodarczego kraju (a ściśle rzecz ujmując, w celu poprawy estetyki przestrzeni miejskiej) i była zgodna z ustawodawstwem krajowym.

2. Ocena Trybunału

(a) Kwestia tego, czy doszło do ingerencji

125. Art. 1 Protokołu nr 1 zawiera trzy odrębne reguły: pierwsza z nich, zawarta w pierwszym zdaniu ustępu pierwszego, ma charakter ogólny i określa zasadę poszanowania własności; druga zasada, zawarta w drugim zdaniu ustępu pierwszego, dotyczy pozbawienia własności i uzależnia je od spełnienia określonych warunków; trzecia zasada, zawarta w ustępie drugim, stanowi, że państwo jest uprawnione między innymi do uregulowania sposobu korzystania z własności zgodnie z interesem powszechnym. Reguły te nie funkcjonują jednak w oderwaniu od siebie: druga i trzecia z nich dotyczą szczególnych przypadków ingerencji w prawo do poszanowania mienia i dlatego należy je interpretować w świetle zasady określonej w regule pierwszej (zob. np. *Kozacıoğlu przeciwko Turcji* [W.I.], nr 2334/03, § 48, 19 lutego 2009 oraz *Vistiņš i Perepjolkins przeciwko Łotwie* [W.I.], nr 71243/01, § 93, 25 października 2012).

126. Jak wskazano powyżej, w rozpoznawanych sprawach skarżący nie kwestionowali przed sądami krajowymi legalności działań BCEA i procedury wywłaszczeniowej, a zatem Trybunał nie będzie zajmował się kwestią legalności i proporcjonalności ingerencji w przysługujące skarżącym prawo własności ich mieszkań. Z tego względu, w przeciwieństwie do spraw dotyczących wywłaszczenia, w których kwestia domniemanej bezprawnej odmowy wypłaty odszkodowania byłaby rozpatrywana w kontekście legalności i proporcjonalności samego wywłaszczenia, w rozpatrywanych sprawach Trybunał musi rozstrzygnąć, czy sama odmowa wypłaty 20-procentowego odszkodowania uzupełniającego stanowiła ingerencję w prawo skarżących do poszanowania ich mienia.

127. Trybunał zauważa, że w przypadku sporów między podmiotami prywatnymi, orzeczenie sądu o nieuwzględnieniu powództwa w zakresie roszczenia pieniężnego niekoniecznie stanowi naruszenie prawa do poszanowania mienia, chyba że takie orzeczenie ma charakter arbitralny lub jest w inny sposób oczywiście nieuzasadnione (zob. *Anheuser-Busch Inc. przeciwko Portugalii* [W.I.], nr 73049/01, § 83, ECHR 2007-I). W rozpatrywanych sprawach skarżący zarzucali natomiast, że państwo bezprawnie odmówiło im wypłaty odszkodowania uzupełniającego. Niemniej jednak, sformułowane przez nich na podstawie art. 1 Protokołu nr 1 zarzuty dotyczą przede wszystkim niespójnego podejścia sądów krajowych i rzekomej arbitralności ich orzeczeń. W związku z powyższym istnienie naruszenia zależy od tego, czy sądy krajowe rzeczywiście dokonały rozstrzygnięć w sposób arbitralny. Kwestia ta jest nierozdzielnie związana z kwestią legalności ingerencji (zob. *Damjanac przeciwko Chorwacji*, nr 52943/10, § 88-89, 24 października 2013) i zostanie zbadana poniżej.

(b) Kwestia tego, czy ingerencja była zgodna z prawem

128. Trybunał przypomina, że pierwszym i najważniejszym wymogiem wynikającym z art. 1 Protokołu nr 1 jest to, że każda ingerencja władzy publicznej w poszanowanie mienia powinna być zgodna z prawem (patrz *Guiso-Gallisay przeciwko Włochom*, nr 58858/00, § 82, 8 grudnia 2005, oraz *Lekić przeciwko Słowenii* [W.I.], nr 36480/07, § 94, 11 grudnia 2018). Wymóg zgodności z prawem (legalności) w rozumieniu Konwencji implikuje istnienie zgodności z odpowiednimi przepisami prawa krajowego oraz zgodności z zasadą praworządności (patrz *Kushoglu przeciwko Bułgarii*, nr 48191/99, § 49, 10 maja 2007; *Parvanov i inni przeciwko Bułgarii*, nr 74787/01, § 44, 7 stycznia 2010; oraz *Seryavin i inni przeciwko Ukrainie*, nr 4909/04, § 40, 10 lutego 2011).

129. Co więcej, istnienie podstawy prawnej nie jest samo w sobie wystarczające do spełnienia wymogu legalności. Mówiąc o „prawie”, art. 1 Protokołu nr 1 odnosi się do pojęcia, które obejmuje zarówno przepisy ustawowe, jak i orzecznictwo (zob. *Mullai i Inni przeciwko Albanii*, skarga nr 9074/07, § 113, 23 marca 2010).

130. Trybunał przypomina, że między stronami wystąpiła rozbieżność poglądów co do tego, czy omawianą sytuację można uznać za wywłaszczenie przeprowadzane na potrzeby państwa. Trybunał odnosi się w tym kontekście do swojej powyższej konkluzji, zgodnie z którą twierdzenie skarżących, że ich mieszkania zostały wywłaszczone na potrzeby państwa, znalazło swoje uzasadnienie przynajmniej w linii orzeczniczej Sądu Najwyższego (zob. par. 111 powyżej). W tych okolicznościach istotne było to, aby sądy krajowe, do których skarżący zwrócili się o ochronę, udzieliły jasnej i wyczerpującej odpowiedzi na pytanie, czy są oni uprawnieni do 20-procentowego odszkodowania uzupełniającego, którego się domagali.

131. Tymczasem sądy krajowe, a w szczególności Sąd Najwyższy, który jest najwyższym organem sądowym, do którego skarżący mogli zwrócić się o udzielenie ochrony prawnej w zwykłym trybie, wydały – w postępowaniach dotyczących skarżących i tych wszczętych przez inne osoby – wyroki zawierające sprzeczne oceny tej samej sytuacji.

132. Ponadto, pomimo bezpośrednich odwołań skarżących do poprzednich prawomocnych orzeczeń, które dopuszczały podobne roszczenia, Sąd Najwyższy przemilczał [je] w swoich rozstrzygnięciach wydanych w ich sprawach i nie wyjaśnił, dlaczego w omawianych sprawach doszedł do odmiennych wniosków (patrz par. 47 powyżej).

133. Trybunał wielokrotnie podkreślał już, że rolą Sądu Najwyższego jest właśnie rozstrzyganie takich konfliktów, a jeśli w jednym z najwyższych organów sądowych w kraju rozwija się sprzeczna praktyka, sąd ten sam staje się źródłem niepewności prawnej, podważając w ten sposób zasadę pewności prawa i osłabiając społeczne zaufanie do systemu sądownictwa (porównaj, *mutatis mutandis*, *Parafia Greckokatolicka Lupeni i Inni przeciwko Rumunii* [W.I.], nr 76943/11, § 123, 29 listopada 2016).

134. Trybunał orzekł również, że jeżeli takie ewidentnie sprzeczne orzeczenia ingerują w prawo do poszanowania mienia, a nie podano rozsądnego wyjaśnienia takich rozbieżności, wspomniane przypadki ingerencji nie mogą być uznane za zgodne z prawem w rozumieniu art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji, ponieważ prowadzą do niespójności orzecznictwa, które nie jest wystarczająco precyzyjne, aby umożliwić jednostkom przewidywanie konsekwencji podejmowanych przez nie działań (zob. *mutatis mutandis*, *Jokela przeciwko Finlandii*, nr 28856/95, § 65, ECHR 2002-IV; a także *Saghinadze i Inni przeciwko Gruzji*, nr 18768/05, § 116-18, 27 maja 2010; oraz *Brezovec*, cyt. powyżej, § 67).

135. Mając na uwadze powyższe rozważania, Trybunał stwierdza, że orzeczenia sądów krajowych, a w szczególności odpowiednie rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego, w których odmówiono uznania roszczeń skarżących, stanowiły naruszenie ich prawa do poszanowania mienia, o którym mowa w art. 1 Protokołu nr 1. Taka ingerencja była niezgodna z zasadą legalności i tym samym naruszała art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji. Powyższe rozstrzygnięcie czyni zbędnym badanie, czy została zachowana właściwa

równowaga pomiędzy wymogami interesu powszechnego a wymogami ochrony praw podstawowych skarżących.

136. W związku z tym doszło do naruszenia art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji.

III. ZARZUT NARUSZENIA ART. 14 KONWENCJI ŁĄCZNIE Z ART. 1 PROTOKOŁU NR 1 DO KONWENCJI

137. Skarżący podnosili, że doznali dyskryminacji z powodu odmowy przyznania im przez sądy krajowe odszkodowania uzupełniającego podczas gdy inne osoby znajdujące się w takiej samej sytuacji otrzymały tego rodzaju odszkodowanie. W tym zakresie powołali się na art. 14 Konwencji, który stanowi:

„Korzystanie z praw i wolności wymienionych w (...) Konwencji powinno być zapewnione bez dyskryminacji wynikającej z takich powodów jak (...) majątek, (...) bądź z jakichkolwiek innych przyczyn.”

138. Rząd stwierdził, że skarżący nie wykazali, na jakiej podstawie poddani byli dyskryminacji. Argumentował ponadto, że zarzut skarżących w tym zakresie powinien zostać odrzucony jako w sposób oczywisty nieuzasadniony.

139. Skarżący utrzymywali, że podczas gdy ich znajdujący się w takiej samej sytuacji sąsiedzi otrzymali odszkodowanie uzupełniające, ich własne skargi zostały oddalone bez jakiegokolwiek racjonalnego uzasadnienia.

140. Trybunał przypomina, że aby wystąpiło zagadnienie wymagające oceny na gruncie art. 14, musi istnieć różnica w traktowaniu osób znajdujących się w analogicznej lub istotnie podobnej sytuacji. Takie odmienne traktowanie jest dyskryminujące, jeżeli nie ma obiektywnego i rozsądnego uzasadnienia, innymi słowy, jeżeli nie służy realizacji uprawnionego celu i jeżeli między zastosowanymi środkami a celem, który ma zostać osiągnięty, nie istnieje zasadny stosunek proporcjonalności. Art. 14 nie zakazuje każdego zróżnicowania w traktowaniu, wyrażony w tym przepisie zakaz dotyczy jedynie różnic wynikających z możliwej do zidentyfikowania, obiektywnej lub osobistej cechy lub „statusu”, dzięki którym jednostki lub grupy można odróżnić od siebie (patrz *Carvalho Pinto de Sousa Morais przeciwko Portugalii*, nr 17484/15, § 44-45, 25 lipca 2017).

141. W rozpatrywanych sprawach skarżący powołali się na orzeczenia sądów krajowych, w których uwzględniono roszczenia innych osób, na które w analogiczny sposób wpłynął nakaz BCEA z 31 maja 2011 r. Nie wykazali jednak, że taka różnica w traktowaniu wynikała z możliwej do zidentyfikowania cechy osobistej. W tych okolicznościach Trybunał uznaje, że zarzut dyskryminacyjnego traktowania nie znajduje uzasadnienia (por. *Xuereb przeciwko Malcie* (dec.), no. 50867/09, 20 września 2011).

142. Wynika z tego, że skarga w tym zakresie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona i musi zostać odrzucona zgodnie z art. 35 § 3 i 4 Konwencji.

IV. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

143. Art. 41 Konwencji stanowi:

„Jeżeli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej protokołów, oraz jeżeli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala na tylko częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie.”

A. Szkoda

1. Szkoda majątkowa

144. Skarżący domagali się zapłaty następujących kwot z tytułu poniesionej szkody majątkowej:

(i) skarżąca w przypadku skargi nr 66249/16 domagała się kwoty 24601 manatów azerbejdżańskich (AZN) (około 11900 euro (EUR) w momencie zgłoszenia roszczenia);

(ii) skarżąca w przypadku skargi nr 66271/16 domagała się kwoty 20412 AZN (około 9870 EUR w momencie zgłoszenia roszczenia);

(iii) skarżąca w przypadku skargi nr 75978/16 domagała się kwoty 18225 AZN (około 8810 EUR w momencie zgłoszenia roszczenia);

(iv) skarżący w przypadku skargi nr 77309/16 domagał się kwoty 11295 AZN (około 5460 EUR w momencie zgłoszenia roszczenia);

(v) skarżąca w przypadku skargi nr 77691/16 domagała się kwoty 18306 AZN (około 8850 EUR w momencie zgłoszenia roszczenia);

(v) skarżąca w przypadku skargi nr 1038/17 domagała się kwoty 17446 AZN (około 8840 EUR w momencie zgłoszenia roszczenia);

(vii) skarżąca w przypadku skargi nr 52821/17 domagała się kwoty 21870 AZN (około 11400 EUR w momencie zgłoszenia roszczenia).

145. Na poparcie swoich roszczeń skarżący przedłożyli umowy sprzedaży ich mieszkań. Dochodzone kwoty zostały określone jako 30% (20% + 10%) ceny sprzedaży wskazanej w tych umowach.

146. Rząd utrzymuje, że skarżący otrzymali już sprawiedliwe i należyte odszkodowanie za swoje mieszkania i zwrócił się do Trybunału o oddalenie ich skarg w tym zakresie.

147. Zgodnie z postanowieniami art. 41 Konwencji, Trybunał może przyznać skarżącemu słuszne zadośćuczynienie tylko wtedy, gdy „stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów” w odniesieniu do tego skarżącego (zob. *Apostolovi przeciwko Bułgarii*, nr 32644/09, § 116, 7 listopada 2019). W rozpatrywanych sprawach wniesiona przez skarżących skarga w zakresie odszkodowania z tytułu nadzwyczajnych okoliczności została uznana za niedopuszczalną. Wynika z tego, że ich roszczenia w tym zakresie nie mogą być uwzględnione.

148. Uwzględniając stwierdzenie przez Trybunał naruszenia art. 1 Protokołu nr 1 w odniesieniu do skargi skarżących w zakresie 20-

procentowego odszkodowania uzupełniającego na podstawie Dekretu Prezydenckiego z 2007 r., Trybunał uznaje, że należy przyznać zadośćuczynienie w tym zakresie. W związku z powyższym Trybunał stwierdza, że wydaje się, iż roszczenia w tym zakresie zostały określone przez skarżących w wysokości 20% faktycznie im wypłaconej ceny sprzedaży. Jak wspomniano powyżej, zgodnie z Dekretem prezydenckim z 2007 r., przedmiotowa kwota powinna być obliczana jako odsetek kwoty całkowitego odszkodowania ustalonego na podstawie ceny rynkowej wywłaszczonej nieruchomości (zob. par. 106 powyżej). W rozpoznawanych sprawach wszyscy skarżący otrzymali standardowe odszkodowanie w wysokości 1500 AZN za m² i w aktach sprawy nie ma informacji, czy była to cena niższa bądź wyższa od „ceny rynkowej” zgodnie z krajowym ustawodawstwem dotyczącym wywłaszczenia. Jednakże, z uwagi na to, że skarżący nigdy nie kwestionowali legalności samej procedury wywłaszczeniowej ani wysokości pierwotnego odszkodowania, które otrzymali (tj. cen sprzedaży wskazanych w umowach sprzedaży), a Rząd nie kwestionował podstawy, na której opierało się roszczenie skarżących i nigdy nie twierdził, że otrzymali oni kwoty wyższe niż wartość rynkowa ich nieruchomości, Trybunał uznaje, że w okolicznościach niniejszej sprawy kwota dochodzona przez skarżących może być obliczona na podstawie odpowiednich cen sprzedaży.

149. Jak już wspomniano, kwoty dochodzone w rozpatrywanych sprawach są wyrażone w manatach azerbejdżańskich. Zgodnie z ogólną praktyką, w sprawach, w których roszczenia o słusne zadośćuczynienie (z różnych tytułów) zostały przedstawione w walucie krajowej, Trybunał przeliczał je na euro na dzień zgłoszenia roszczenia (zob. *Shukurov przeciwko Azerbejdżanowi*, nr 37614/11, § 33, 27 października 2016, z dalszymi odniesieniami, oraz *Khadija Ismayilova przeciwko Azerbejdżanowi*, nr 65286/13 i 57270/14, § 180, 10 stycznia 2019). Trybunał stwierdza, że w rozpatrywanych sprawach należy zastosować powyższe podejście, a zatem kursem przeliczeniowym, który należy zastosować w odniesieniu do roszczeń skarżących o naprawienie szkody majątkowej, powinien być kurs obowiązujący w dniu zgłoszenia roszczenia. W związku z tym przyznaje skarżącym następujące kwoty z tego tytułu, powiększone o wszelkie podatki, które mogą zostać od nich naliczone:

- (i) 7930 EUR na rzecz skarżącej w przypadku skargi nr 66249/16;
- (ii) 6580 EUR na rzecz skarżącej w przypadku skargi nr 66271/16;
- (iii) 5880 EUR na rzecz skarżącej w przypadku skargi nr 75978/16;
- (iv) 3640 EUR na rzecz skarżącego w przypadku skargi nr 77309/16;
- (v) 5900 EUR na rzecz skarżącej w przypadku skargi nr 77691/16;
- (vi) 5500 EUR na rzecz skarżącej w przypadku skargi nr 1038/17;
- (vii) 7600 EUR na rzecz skarżącej w przypadku skargi nr 52821/17.

2. Szkoda niemajątkowa

150. Każdy ze skarżących wystąpił o zasądzenie zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową w wysokości 10000 AZN (około 4840 EUR w momencie wytoczenia powództwa przez skarżących w przypadku skarg nr 66249/16, 66271/16, 75978/16, 77309/16, 77691/16 i 1038/17, którzy zgłosili swoje roszczenia wspólnie w tym samym dniu oraz około 5210 EUR w momencie zgłoszenia roszczenia przez skarżącą w przypadku skargi nr 52821/17, która zgłosiła swoje roszczenie indywidualnie w innej dacie).

151. Rząd ponownie stwierdził, że skarżący otrzymali stosowne odszkodowania za swoje mienie.

152. Trybunał uznaje, że skarżący ponieśli szkodę niemajątkową, która nie może być naprawiona wyłącznie poprzez stwierdzenie naruszenia Artykułu 1 Protokołu nr 1 do Konwencji. Orzekając na zasadzie słuszności, Trybunał przyznaje każdemu ze skarżących kwotę 3000 EUR, powiększoną o ewentualny podatek, tytułem zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową.

B. Koszty i wydatki

153. Każdy ze skarżących domagał się również zasądzenia kwoty 5000 AZN tytułem zwrotu kosztów i wydatków poniesionych przed sądami krajowymi i Trybunałem.

154. Rząd wskazał, że skarżący nie przedstawili jakichkolwiek dowodów na potwierdzenie faktycznego poniesienia kosztów i wydatków i zwrócił się do Trybunału o nieuwzględnienie ich skarg w tym zakresie. W przypadku skargi nr 52821/17 Rząd uznał z ostrożności procesowej, że kwota 1000 AZN stanowi godziwe odszkodowanie z tego tytułu.

155. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału, skarżącemu przysługuje prawo do zwrotu kosztów i wydatków tylko wtedy, gdy zostanie wykazane, że zostały one faktycznie poniesione oraz że są konieczne i uzasadnione co do wysokości. Zgodnie z regułą 60 Regulaminu Trybunału wszystkie roszczenia o słuszne zadośćuczynienie muszą zostać wyszczególnione i złożone na piśmie wraz z wszelkimi stosownymi dokumentami uzupełniającymi, w przeciwnym razie Izba może oddalić dane roszczenie w całości lub w części. W rozpatrywanej sprawie roszczenia te nie zostały wyszczególnione ani poparte dowodowymi z dokumentów. Z tego względu Trybunał nie uwzględnia skarg wniesionych przez skarżących w zakresie kosztów i wydatków (por. *Malik Babayev przeciwko Azerbejdżanowi*, nr 30500/11, § 97, 1 czerwca 2017).

C. Odsetki za zwłokę

156. Trybunał uważa za stosowne określenie stawki odsetek za zwłokę jako odpowiadającą marginalnej stopie kredytowej Europejskiego Banku Centralnego, powiększonej o trzy punkty procentowe.

Z UWAGI NA POWYŻSZE, TRYBUNAŁ JEDNOMYŚLNIE

1. *Postanawia* o połączeniu skarg;
2. Stwierdza na podstawie artykułu 1 Protokołu nr 1 do Konwencji dopuszczalność skargi w części, w zakresie 20-procentowego odszkodowania uzupełniającego na podstawie Dekretu prezydenckiego z 2007 r., oraz niedopuszczalność skarg w pozostałym zakresie;
3. *Orzeka*, że doszło do naruszenia art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji;
4. *Orzeka*
  - (a) że pozwane państwo powinno, w terminie trzech miesięcy od daty uprawomocnienia się wyroku zgodnie z art. 44 ust. 2 Konwencji, zapłacić na rzecz skarżących poniższe kwoty, powiększone o wszelkie należne podatki, przeliczone na walutę pozwanego państwa według kursu obowiązującego w dniu zapłaty:
    - (i) 7930 EUR (siedem tysięcy dziewięćset trzydzieści euro) na rzecz skarżącej w przypadku skargi nr 66249/16 tytułem naprawienia szkody majątkowej;
    - (ii) 6580 EUR (sześć tysięcy pięć osiemdziesiąt euro) na rzecz skarżącej w przypadku skargi nr 66271/16 tytułem naprawienia szkody majątkowej;
    - (iii) 5880 EUR (pięć tysięcy osiemset osiemdziesiąt euro) na rzecz skarżącej w przypadku skargi nr 75978/16 tytułem naprawienia szkody majątkowej;
    - (iv) 3640 EUR (trzy tysiące sześćset czterdzieści euro) na rzecz skarżącego w przypadku skargi nr 77309/16 tytułem naprawienia szkody majątkowej;
    - (v) 5900 EUR (pięć tysięcy dziewięćset euro) na rzecz skarżącej w przypadku skargi nr 77691/16 tytułem naprawienia szkody majątkowej;
    - (vi) 5500 EUR (pięć tysięcy pięćset euro) na rzecz skarżącej w przypadku skargi nr 1038/17 tytułem naprawienia szkody majątkowej;
    - (vii) 7600 EUR (siedem tysięcy sześćset euro) na rzecz skarżącej w przypadku skargi nr 52821/17 tytułem naprawienia szkody majątkowej;
    - (viii) 3000 EUR (trzy tysiące euro) dla każdego ze skarżących, tytułem zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową;
  - (b) że od upływu wyżej wskazanego terminu trzech miesięcy aż do momentu uregulowania należności, należne będą odsetki zwykłe od określonych powyżej kwot, naliczane według stawki odpowiadającej

WYROK W SPRAWIE ALIYEVA I INNI PRZECIWKO AZERBEJDŻANOWI

marginalnej stopie kredytowej Europejskiego Banku Centralnego powiększonej o trzy punkty procentowe;

5. *Oddala* pozostałe roszczenia skarżących dotyczące słusznego zadośćuczynienia.

Sporządzono w języku angielskim i ogłoszono na piśmie w dniu 21 września 2021 r., zgodnie z regułą 77 § 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

{signature_p_2}

Victor Soloveytkhik
Kancierz

Síofra O’Leary
Przewodniczący

WYROK W SPRAWIE ALIYEVA I INNI PRZECIWKO AZERBEJDŻANOWI

ZAŁĄCZNIK

Lista skarg

Lp.	Nr skargi i data wniesienia	Imię i nazwisko skarżącego, rok urodzenia i miejsce zamieszkania	Data prawomocnego orzeczenia Sądu Najwyższego
1.	66249/16 08/11/2016	Zulfiya ALIYEVA 1971 Baku, Azerbejdżan	20 kwietnia 2016
2.	66271/16 08/11/2016	Nazila MAMMADOVA 1964 Baku, Azerbejdżan	20 kwietnia 2016
3.	75978/16 02/12/2016	Svetlana FEDOROVA 1954 Baku, Azerbejdżan	28 kwietnia 2016
4.	77309/16 07/12/2016	Turan ALIYEV 1989 Baku, Azerbejdżan	5 maja 2016
5.	77691/16 07/12/2016	Guteyis HUSEYNOVA 1973 Baku, Azerbejdżan	19 maja 2016
6.	1038/17 13/12/2016	Tatyana MURATOVA 1944 Baku, Azerbejdżan	5 października 2016
7.	52821/17 14/07/2017	Nelli YUSIFZADA 1942 Baku, Azerbejdżan	3 maja 2017